

MLADIKA

april 2007
cena 3,00 €

Štev. 2/3

LITERATURA:

Vlak št. 4213

Mateja Gomboc

Sporočilo velikonočnega tridnevja

PESMI:

O tem ne bomo govorili

Marica Škorjanec

Tujci povsod?

RAZMIŠLJANJE
O DISKRIMINACIJI
IN PRIVILEGIJAH

INTERVJU:

Slovenska skupnost in politika

Pogovor z Mirkom Špacapanom

Sporočilo velikonočnega tridnevja . . .	1
Tujci povsod?	3
Vladimir Kos: Pesmi	4
Mateja Gomboc: Vlak št. 4213 . . .	5
Marica Škorjanec: O tem ne bomo govorili	8
M. Žitnik: Čarodejke (LVI.)	11
Intervju z Mirkom Špacapanom: Slovenska skupnost in politika . . .	13
Pod črto: 75 let radia v Trstu	14
Lida Turk: Oglasi na platnici revije Naš glas	15
Angelos Baš: Manj znane sestavine Hitlerjeve politike (II)	16
Mira Cencič: E. S. Piccolomini in A. de Goppo v sporu z Devinci . . .	21
Zorko Simčič o večkulturnosti in narodnem ponosu	23
Mitja Petaros: Italijanski mini čeki	24
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	26
Antena	27
Ocene: Razstave: Nova razstava v NŠK v Trstu (M. Jevnikar);	
Knjige: M. Artač Sturman: Rapsodija o goriškem slavčku (V. Purič); J. Corsellis in M. Ferrar: Slovenija 1945 (A. R.); D. Štoka: Začeti znova (V. Purič)	37
Knjižnica Dušana Černeta (71) . . .	40

Na platnicah:

Pisma uredništvu; Za smeh in dobro voljo; Listnica uprave

Priloga: RAST 2 - 2007

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.o.
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

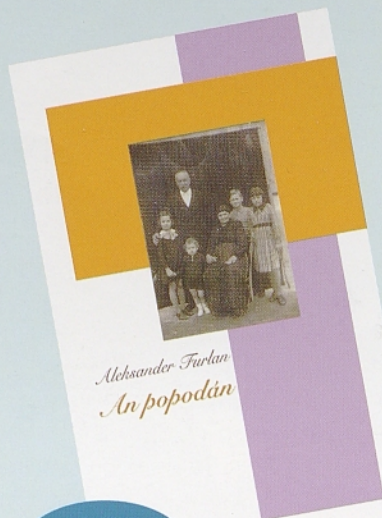
Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LI.

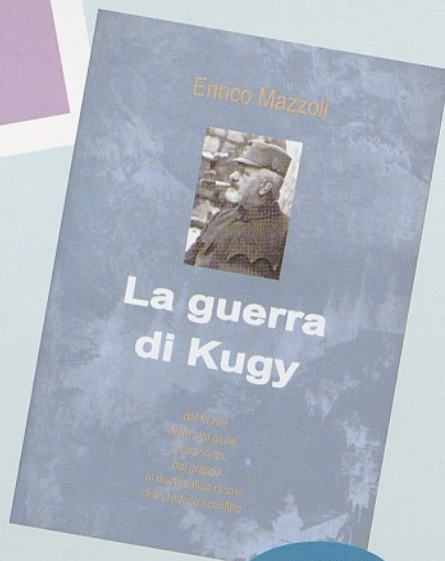
NOVO!

Aleksander Furlan
AN POPODÁN

8,00 €

Enrico Mazzoli
LA GUERRA
DI KUGY

14,00 €

Mzaložba
MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307 • e-mail: urednistvo@mladika.com

SLIKA NA PLATNICI: Letošnjo skupno Prešernovo proslavo ob dnevu slovenske kulture 8. februarja v Kulturnem domu v Trstu in v nedeljo, 11. februarja v Kulturnem domu v Gorici, so oblikovali mladi ljubitelji gledališča v režiji Vesne Tomsič (foto KROMA).

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelli, Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sterco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Sporočilo velikonočnega tridnevja

Velika noč je pred nami. Še enkrat nas je časovni okvir, ki si ga je določilo človeštvo, pripeljal pred čas, v katerem se po vsem svetu spominjamo na tridnevno dogajanje. Seveda bi lahko zgedalo, da se liturgični čas iz leta v leto rutinsko ponavlja, kar bi lahko kdo, ki to gleda od zunaj, smatral kot staro in zdolgočaseno prakso. Vendar pa le ni tako. In ker je potrebno v današnji znanstveno-tehnokratski družbi vse dokazovati, lahko prejšnji trditvi, da v doživljanju in obhajanju Velike noči ni neke rutinskosti, pristavimo dokaz, da kolikor se ta liturgični čas neprekinjeno ponavlja že 2007 let, to le ne more biti samo iz neke navade ali gole tradicije. Tako je tudi letos po božičnem času nastopil post in za njim prihaja tisto tridnevje, ki je pred dvema tisočletjema spremenilo svet in človeško družbo.

Za sodobnega človeka pristopiti k tej skrivnosti ni lahko. In če sem sam s sabo iskren, ne more biti enostavno nobenemu, še tako pobožnemu, kristjanu. Saj, doživljati velikonočno tridnevje in se od blizu soočiti s Kristusovim vstajenjem, ki gre skozi veliki petek, zahteva v človeku veliko mero iskrenosti do samega sebe, do lastnega načina življenja, do družbe in skupnosti, v kateri živi. Prav zato pa je ta čas, kljub svoji rutini, prilika, po kateri nam Kristus želi nekaj spregovoriti o našem življenju. Če smo pozorni, opazimo, da to ne naredi s kakšnimi moralnimi pridigami ali teološkimi traktati, marveč z darovanjem svojega lastnega življenja za odrešenje človeka in njegovo spravo z Bogom-Očetom. V tem smislu lahko vsi opazimo, kako od zadnje večerje naprej Kristus postopoma vse manj govori in umolkne, medtem ko se nad njim razbesni vsa človeška beda. Na koncu pa: "rimski stotnik je slavil Boga in dejal: Zares, ta človek je bil pravičen." (Lk 23, 47).

Ta stavek, ki ga je pred dvema tisočletjema izrekel rimski vojak in ki je neznano kako ostal zapisan v treh evangelijih Mateja, Marka in Luka, nam poleg drugega kaže, da se je v takratni družbi že takoj pod križem zgodil preobrat, ki bi si ga malo-kdo pričakoval. Predstavnik velikega rimskega imperija, ki je tedaj bil na višku, je priznal pravičnost ubogemu, od vseh zapuščenemu Judu. Če pri tem upoštevamo, da so Rimljani sestavili rimsko pravo, ki je še danes v uporabi, je priznanje Jezusove pravičnosti s strani predstavnika take civilizacije res zanimiv dogodek, ki je nedvomno imel celo vrsto družbenih posledic, ki so si v zgodovini človeštva sledile do današnjih dni. Kako naj si sicer drugače razlagamo obdobje mučeništva in preganjanja

(Marta Jakopič Kunaver, 2003)

*Vsem bralcem in prijateljem Mladike
voščimo*

**BLAGOSLOVLJENE
VELIKONOČNE PRAZNIKE**

kristjanov, ki je utemeljilo današnjo Evropo, čeprav si tega sodobni Evropejci ne uspemo priznati? Iz vsega tega lahko ugotovimo, da je velikonočno tridnevje konkretno poseglo, in še danes posega, v družbene strukture, ki si jih je in si jih postavlja človek, pa čeprav se tega ne zavedamo.

V tako širokem zgodovinskem razkoraku je sicer lahko zelo zanimivo opazovati, kaj vse se je od tistega tridnevja zgodilo, vendar pa je to lahko skušnjava, da se ne bi vprašali, kakšno pa je to sporočilo za današnji čas, kar sicer zgleda tudi že nekoliko retorično vprašanje, pa vendar. Tudi ne bi bilo mogoče smatrati kot resno razmišljanje o velikonočnem času, če si ne bi tega vprašanja postavljali. Tudi papež Benedikt XVI. je v zahvali, ki jo je namenil kardinalu Biffiju ob zaključku letošnjih duhovnih vaj, ugotovil, "da za tolikimi fenomeni današnjega časa, ki so po zunanjem videzu zelo oddaljeni od vere in od Kristusa, stoji vprašanje, pričakovanje, želja; in edini, resnični odgovor tej želji, ki je prav v našem času povsod navzoča, je Kristus."

Tudi v našem prostoru se venomer pojavljajo in obnavljajo vprašanja ter dileme, na katere bolj ali manj skupno iščemo primerne odgovore in stališča. Čeprav, kot je zgoraj poudarjeno, so lahko to teme, ki z vero nimajo nikakršne zveze, ne moremo "a priori" izključiti, da ne bi iz sporočila velikonočnega tridnevja, lahko črpale kakšen koristen navdih ali spodbudbo. Naša slovenska narodna skupnost v Italiji in naš celotni prostor je iz moči tega odrešenjskega sporočila večkrat v svoji zgodovini črpal življenjske naboje, da bi se izmotal iz težav. Mislim, na primer, na fašistično obdobje na Primorskem, ko je bilo župnišče in cerkev zatočišče narodne identitete, in na številne žrtve tistega nesrečnega časa, prekritega s črnimi oblaki, ki so našle oporo prav v tridnevju, ki ga te dni obhajamo.

Danes so časi sicer bistveno drugačni, vendar vprašanj znotraj naše narodne skupnosti, glede njenega obstoja in razvoja, ni malo. Težko bi jih bilo vse upoštevati v strnjeni obliki, vendar če vse to skušamo nekako povzeti, se mi zdi, da so eden izmed ključnih problemov odnosi znotraj manjšine. Zgodovinarji bi verjetno znali bolje to razložiti in opisati, saj tako stanje sega v drugo polovico 19. stoletja. Po drugi svetovni vojni pa se je bolj izkristaliziralo in, glede na dane družbeno-politične razmere, ustalilo. Od takrat se slovenska narodna skupnost v Italiji sooča z dvema načelnima usmeritvama, ki sicer bolj ali manj sobivata in sodelujeta, a vendar pride od časa do časa do evidentno različnih pristopov, pri katerih nastanejo napetosti in polemike. Obstaja želja, da bi se to premostilo in vendar je pri vsem tem zelo težko najti osnovno podlago, na katero postaviti temelje. Sicer so bili nekateri poskusi že narejeni in novi bodo gotovo še sledili. Vendar, da ne bi zašel preveč v specifičnost tega problema, kar ni namen tega razmišljanja, se raje vprašam, kaj bi lahko bilo tisto, kar bi lahko letos vzeli kot notranji oz. duhovni vzgib, ki ga Kristus skozi velikonočno tridnevje želi razodeti naši narodnostni skupnosti. Najti primeren odgovor, ki bi lahko vse zadovoljil, ni lahko. Zdi pa se mi, da gre lahko prvo sporočilo v smeri poguma, da se pod geslom sodelovanja ne skuša ohranjati neki "status quo", ki bi tako dobil samo neke vrste površno legitimacijo. Tudi ne vem, koliko je bistveno sedaj govoriti o eni ali dveh strukturah, ki je le formalno vprašanje. Več poguma je potrebnega v določanju vsebine, ali če hočemo, v identifikaciji bistva. In če si iz svojega skromnega poznavanja krščanskega sporočila drznem izluščiti ugotovitev, lahko rečem, da je sporočilo Kristusove velike noči vselej postavljalo v središče človeka in to, kar je njegova temeljna identiteta, vključno z narodno. Človek je postal objekt popolne in vseobjemajoče ljubezni, kakršno je Jezus izkazal na križu. S tem življenjskim dejstvom je človek, in torej vsakdo izmed nas ter celotna naša skupnost, povabljen, da se s to ljubeznijo sooči in v sebi skuša doseči tisto poštenje, ki je sad celostnega pogleda, ki iz te ljubezni izhaja.

Julijan Čaudek

Tujci povsod?

Razmišljanje o diskriminaciji in privilegijih

V avtobiografski povesti v nadaljevanjih, ki jo je Goričanka Zora Saksida pred nekaj desetletji objavljala v naši reviji, je z globokim občutkom opisala usodo svoje družine, ki se je med prvo svetovno vojno znašla v begunstvu na Kranjskem. Žalostne izkušnje so strnjene že v naslovu Tujci povsod, ki ga lahko imamo kot učinkovito (tudi izzivalno) prisposobo za našo manjšino, takrat kot danes... Morda smo preobčutljivi in marsikdo bo rekel, da pretiravamo, toda to so naši občutki.

Kmalu bo že poldrugo stoletje, kar prenašamo nenaklonjenost države, v kateri nam je usojeno živeti, desetletja se že trudimo ustvariti enotni slovenski kulturni prostor, veselimo se samostojne države, potegujemo se za vključitev naših kulturnih, umetniških in znanstvenih ustanov v slovenski institucionalni sistem, še naprej simbolično odpiramo meje in čakamo, da dokončno odpadejo, skupaj praznujemo 40-letnico Primorske poje, vabimo zборе, skupine in predavatelje, strokovnjake, zgodovinarje iz matice v naša društva, se v vsakem primeru naslanjamo na matico, pozdravljamo vstop Slovenije v EU in zdaj slovenska birokracija preprečuje enostavne geste, ki bi lahko zavrnilo naš izzivalni naslov...

In tako zamejec ne more predsedovati slavišičnemu društvu, za najštevilnejšo slovensko družino se lahko potegujejo zgolj slovenski državljani, predstavnik zamejskih in zdomskih Slovencev v parlamentu bi moral biti slovenski državljan, v vladni svet za Slovence v zamejstvu in po svetu so nameravali imenovati samo slovenske državljane, skratka, če hočeš uživati "privilegije", moraš najprej postati državljan. Zamejstvo se ne upošteva in se ne spoštuje, imenujejo nas Italijane, ker že tudi v Sloveniji skoraj ne ločujejo več med državljanstvom in narodnostjo (iskreno povedano, nismo mislili, da se bo to zgodilo tako hitro...)

Naša želja, da bi se zamejci in zdomci nikoli ne čutili tujce v domovini, se ne uresničuje in se na podlagi zgoraj opisane prakse še dolgo ne bo.

Ali moramo iz tega sklepati, da nas ne razumejo?

V globaliziranem svetu zvenijo ločevanje in omejitve kot avtarhični in provincialni poskus obrambe pred drugačnim, morda tudi pred konkurenco (o tem, kako znamo biti Slovenci zavistni, smo že marsikaj slišali). Spominja nekoli na čase starega režima, ko je marsikdo (izmed režimskih) gledal zviška na Slovence preko meje, češ da se ubadamo s tipičnimi problemi zahodne demokracije, ki nikamor ne pelje. Tudi mnogi idejno nevtralni ljudje so se na jugototalitarizem navadili in so ga ne samo tolerirali, ampak tudi odobravalni in med temi je več takih, ki ga še danes objokujejo, ker je po njihovem "ureničil" skoro popolno socialno državo...

Zamejski Slovenci smo tu doma in nihče ne zanika, da že stoletja živimo na tem teritoriju, ki je zato tudi naš teritorij, naše morje, to je naša domovina v malem. Tudi država nam to (ne prav prostovoljno) priznava, saj nam je dodelila poseben zaščitni zakon, ki ga sicer ne izvaja. Formalne pravice nam torej izkazuje država, v kateri živimo, zato zamejci ne iščemo dvojnega državljanstva, tudi zato, ker bi to bil privilegij in bi obenem pomenilo odpovedati se statusu manjšinca, ki nam pritiče, pa če hočemo ali ne. Vsiljevati tako razširjeno pojmovanje slovenstva med manjšinci utegne ustvariti dva tipa Slovencev-zamejcev: Slovence DOC s slovenskim državljanstvom in tiste manj vredne, ki si državljanstva ne upajo ali nočejo zaprositi. Ne gre za zavračanje slovenskega državljanstva, gre za utemeljitev pravic Slovencev, ki jih – z zavestjo polnovpravnih ustavnih zagotovil Italije, meddržavnih dogovorov in evropskih dokumentov – zahtevamo za uveljavitev lastne dru-

Narodnost ali državljanstvo?

gačnosti v Italiji. To nikakor ne pomeni, da hočemo rahljati vezi in odnose z matico, kateri smo ostali zvesti (njeni kulturi, njeni zgodovini...) tudi v težjih časih, ko matica ni bila država, v času fašizma in tudi, ko nam režim v Jugoslaviji ni bil po volji. Morda smo takrat bili še bolj povezani z matico. Morda je bilo to povezano z nekim pričakovanjem, ki je takrat prevevalo nas vse, pričakovanje, da bomo prej ali slej doživeli manjšinske pravice in upanje na spremembe v matici, saj režim ne bo trajal večno. Enim in dru-

gim se je upanje uresničilo: danes je domovina svobodna in samostojna, a je obenem tudi bolj daleč. Zakaj? Kaj nas ločuje, kaj je vzrok, da Slovenci iščejo ne vem kaj v "Udinah" ali da smučajo na progi "Monte Santo di Lussari", kakor je pred nedavnim poročal slovenski tv reporter s svetovnega pokala v alpskem smučanju. Medtem na Južnem Tirolskem (v Italiji) brez polemik organizirajo svetovno prvenstvo v biatlonu (uradno!) v Antholzu, ker je mednarodna smučarska zveza priznala Južnotirolcem, da uporabljajo svoje pravilne krajevne nazive tudi na mednarodnih športnih prireditvah. Italijanska pošta je celo izdala znamko z dvojezičnim napisom. V zameno se z nami prav vsaka stvar zatika, za višek ironije pa skrbi tržaški Piccolo, ki ne varčuje z ostrimi kritikami na račun Slovenije in Hrvaške, če ne izvajata stoddostno norm v korist italijanske manjšine. Na drugi strani meje pa slovenski tisk niti ne črhne ob večdesetletnem zamujanju italijanske zakonodaje.

Nekaj pristnega zanimanja za nas bi nam dobro delo, italijanski diplomati v Ljubljani bi tako imeli vsaj razlog, da vsako toliko poročajo na Farnesino.

Vladimir Kos

Vrnitev na sever

*V večernem mraku sonce se poslavlja;
še enkrat skozi okno se nasmehne,
oči obljublajo, da pride spet.
Čez svod selivk se jata v noč odpravlja,
na sever vrača se za vigred v cvetih,
v poslednji luči na nebá poteh.*

*Le ena ptica se spusti z višine,
obrne k oknu se v sijaj topline -
ah, ptica, kaj ne vidiš stekla mej?
Slepó zleti v nebo iz steklenine,
in tiho skrijejo noči jo veje.
Ah, ptica mnogih naših zgodovin.*

Podoba je - kot so zemljé stvarí

*Končal sem težko delo. Bógu hvala!
Zdaj lahkega srca hitim domov.
Hitim? S hitrostjo, ki jo cestni val
diktira s ponedeljskimi vozovi.*

*Srcá oči so v ustnice uprte
zelenih gričev, zóbljene v smehljaj.
Saj se razumemo. Morjé je strd,
kjer val za valom v mehko luč prehaja.*

*Mar nisem zdaj nekje na božjem vrtu?
Podoba je, kot so zemljé stvarí.
Prostranost, ritem valčkov, hrib iz trt -
Vrtnarja slutim, veste, čisto blizu.*

Mateja Gomboc

Vlak št. 4213

Prva nagrada za prozo na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

Če je zaprla oči, ji je uspelo pozabiti na oguljene sedeže v kupeju, na sajasta okna, scerane zavese in nespodobne napise po stenah. In je mižala, preobrnila zvok drdrajočih tirnic in si domišljala, da stoji sama sredi zasnežene pokrajine. Groza ji stiska grlo, nikamor ne more zbežati, kot ohromela stoji tam in zre v plaz, ki hrešči proti njej. Še malo in jo bo požrl vase, Ves bel in čist in strašen.

Stresla je z glavo, odprla oči in svoje misli vrnila v star kupe, ostanek še balkanskih časov. Nobene bele neskončnosti, spet stari oguljeni sedeži, nekoč škrlatno razkošni v prvem razredu obljudljene enakopravnosti. In nobenega plazu, spet uravnovešeno bobneje potniškega vlaka. Tudi groze, mamljivo vznemirljive, hromeče ni bilo več. Vzdihnila je v enoličnosti in se posvetila bežeči pokrajini skozi okno.

Od Kranja naprej ji je bilo v vlaku neprijetno, takole sami. Iz njene vasi se edina vozi domov, vsi drugi so v dijaškem domu, ki se drži šole. Lahko bi se učila. Ravnatelj je zadnjič sklical v dvorano vse maturante in jim, kmečko grobo, zaukazal pet, šest ur popoldanskega učenja, če želijo biti dovolj uspešni za izbrani študij. Dobri dve uri vožnje... Lahko bi se učila, res. Ko pride domov, ji ne preostane več veliko časa. Oče in mama jo potrebujeta, toliko dela jo čaka doma. Toliko dela doma, jo je stisnilo okrog srca. In učenja je tudi veliko. Vsak korak v svet odraslih je tako mukotrpen.

Zaprla je oči. Novo sanjarjenje, prepustila se je. Tadam tadam tadam. Enakomeren ritem vlaka ji je pred oči naslikal živobarvno parado Škotov v rdečih karirastih kiltih, eni z dudami v rokah, drugi bobnajo. Zabavna slika, se je nasmehnila. Odkod to? Še nikoli ni bila na Škotskem, še nikoli ni videla nobenega Škota. Ne smem odpreti oči, šli bodo. Otroci jim mahajo, sedeč na ramah očetov. Mame stojijo zraven, lepo oblečene.

"Imaš vozovnico, punca?"

"Ne, pravzaprav ja, imam mesečno," začne brskati po predalčku šolske torbe in jo poda sprevodniku, očitno novemu.

"Dobro, pa ne mi tle zaspat. Boš kmalu prestopila."

Ni počakal odgovora, da prav dobro ve, kdaj se prestopi na drug vlak. Po treh letih, vsak dan... Am-

pak ne bi govorila, tudi če bi počakal. Taka je, molčeča. Potem pa se ji v šumenju možganov porajajo besede in ona jih govori odhajajočim, odsotnim ljudem, ki se potem čudijo, se strinjajo z njo, jo občudujejo, so razumevajoči, sočutni. Vse je povedala jasno in odkrito, kimajo ji in jo spoštujejo. V njenih mislih.

Tadam tadam tadam, še en pobeg. V zabaviščnem parku je vse polno ljubkega trušča. Tam kičast vlakec v obliki gosonice vozi mamice z otroki, mali avtomobili z objestnimi najstniki se zaletavajo, vlak smrti brzi v dno utirjene vijuge. Ona stoji v vrsti pred streljarno, z očetom, smejeta se in gledata mamo, ki jima prinaša rožnato peno.

Odpre oči in za hip jo obide slaba vest. Učiti bi se morala.

Ko sedi na drugem vlaku, sta v kupeju še dva, očitno železarska delavca, ki se vračata domov. Na vitez ju pozna, vendar sta molčeča in utrujena, kot ona.

Zdaj prime v roko učbenik. Jutri pišejo latinščino, konjunktiv prezenta in imperfekta, odvisniki, gerundij. "Dobro je, da izkoristite čas vožnje," tako ji je rekla razredničarka, "če že ne morete bivati v dijaškem domu, kot vsi normalni dijaki z vašega konca." Spet grenko okoli srca. Vendar ni razredničarki nič rekla. Je pač tako, ona se vsak dan vozi domov.

Nolim, nolis, nolit, nolimus... Tadam tadam tadam... V rimski palestri: tam v kotu se nekaj parov sablja, skupina se vzgaja v rokoborbi, gruči se sprehajajo med stebrišči. Vodja daje enoten ritem sabljačem: tadam, tadam. Prijetno mirni in pregeti so fantje, kmalu se bodo podali v kopališča. Ona, nagajivka, ne bi smela biti med samimi moškimi, skrivoma jih motri izza stebra in se hihita. Eden med njimi je njen. Nežen je, vendar možat, priljubljen med prijatelji. Za njim steče za stebri, ko se on s prijatelji poda v terme. Ampak v srcu pripada njej – tudi zdaj misli nanjo. Glej, ozrl se je in s pogledom preletel stebrišče. Povedala mu je, da bo morda prišla, in zdaj je preveril, če je res tam, objestnica mala njegova. Nasmehek mu je prešinil nežno obličje, tisti kodri za stebrom so njeni. Začutila sta se, dovolj je bilo za ljubezenski utrip.

Zavzdihnila je, odprla oči in vase zajela poln studenec ljubezenske sanjarije. Dovolj, se je oštela, zdaj pa učenje.

Njena vas, stisnjena v hribovju Baške grape, je bila v poznem popoldnevu zavita v sence zahajajočega sonca. Pri zadnji hiši, pri Ivančevih, jo je že čakal Žak. Z ogromnim repom jo je navdušeno pozdravil, se podrgnil ob njo s smrčkom in jo vprašajoče pogledal. Postavil se je ob njen bok in jo nato dostojanstveno pospremil do doma.

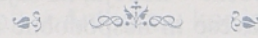
"A kako je bilo?" je začela pri prvih korakih. "Hja, nič posebnega... Fiziko smo pisali, maturitetni test... Šlo mi je, tudi Tine mi je pomagal... Njemu pa Anja... Ona je neverjeten talent... Šla bo študirat astronomijo v Ameriko, pravi... Po študiju fizike pri nas, seveda... Ona je v redu, ampak tako zase... Lahko bi bila moja prijateljica, ampak se bojim, da bi me zavrnila... Tako zaprta vase je... Morda pa bi me sprejela... Ampak se ji ne upam kar tako približati... Saj razumeš, a ne? Potem mi je Tine rekel, da bi se lahko kdaj skupaj učila, po pouku... On je tudi v redu... Zelo v redu... Potem sem mu rekla, da se ne morem, ker grem po pouku na vlak... Aha, je rekel... Zdi se mi, da je bil kar malo žalosten... Rekel je, da me bo pa pospremil na vlak... Bilo mi je nerodno, ampak nisem se mu upala nič reči... Bilo bi mi lepo, če bi šel malo z mano, ampak me je bilo strah... Nič mu nisem rekla... Potem sem, po zvonjenju, kar šla iz razreda... Nisem ga počakala ali kaj takega... Šla sem na stranišče... Dolgo sem čakala, ko sem prišla ven, ga ni bilo več... Ne vem, strah me je bilo... Čeprav bi mi bilo lepo... Ne vem..."

Žak jo je razumevajoče gledal s svojimi temnimi zvestimi očmi in stopal ob njej. Ko sta prispela pred vrata, je legel na prag in jo spustil naprej.

Vedela je, kje sta oče in mama. Vedno sta jo čakala v kuhinji, pri mizi. Oče je tudi danes bral časopis, mama je nekaj pospravljala. Začutila sta njen prihod in se obrnila k njej. Mama je dvignila roke v pozdrav, sama pa je stopila k očetu in se mu približala z licem. Potem še k mami. Vibriranje prijaznega toplega sprejema, ki uravnoteži svet, ki ure naravna, da kažejo prav, ki vonja po domu, ki prežene vse strahove.

Odložila je torbo, da si je osvobodila roke. Potem jima je z njimi začela pripovedovati: da je bilo danes v šoli vse v redu, da ji je fizika šla, da je bila v Ljubljani zjutraj megla, potem se je, po tretji šolski uri, razblinila, da so pri telovadbi tekli po stadionu in je ni tokrat nič mučila astma. Zvesto sta sledila njenim kretnjam, kimajoča, tu in tam sta posegla z naglimi vprašanji, zlasti oče: torej samo fizika? Si imela pri sebi inhalator, za vsak primer? Imaš veliko dela do jutri?

Pazila je na svoje kretnje, da so ohranjale mirne, obvladovane besede. Njena starša nista marala zunanega sveta, v katerega sta jo morala pošiljati vsak dan znova. Vonj mesta, ki ga je prinesla v laseh, očeh, rokah, jih je vedno razselil v dva različna svetova. Potrebni je bilo nekaj domačih, samo njihovih kretnj, dišečih po domu, da je ponovno zazvel nel njim znan akord.

Mama ji je medtem pripravila kosilo na mizo. Med jedjo sta ji onadva govorila, v svojem nemem jeziku. Danes se je mraz dolgo zadržal, sonca ni bilo do dvanajstih. Zmrzal prihaja. Mi boš pomagala umakniti lončnice v vežo? Oče zaradi hrbtenice ne more. Da, pred nočjo, preden gresta v hlev.

Če imaš gluhe starše, ne govoriš med jedjo. Pa ne zato, ker je nevljudno, ampak ker ne bi razumela tvoje govorice polnih ust. V levi držiš nož, v desni vilice – ne moreš govoriti s polnimi rokami. Kovina ne sme govoriti s teboj. Počakaš, da povesta vse, počakaš, da poješ do konca, potem pa že vse upiranje izgubi svojo moč. Prikimaš in narediš. In se čudiš, čemu si se maloprej hotela upirati.

Po kosilu je postala utrujena. Zjutraj je vstala, ko se je jutro šele naznanjalo z bledico na vzhodu. Potem dolga pot, sedem ur pouka. In domov, spet dve uri vožnje. Dragocenih deset minut, zleknjenih na klopi, na kateri je po navadi oče počival po kosilu. Zaprla je oči in prisluhnila zvokom. Neverjetno, kako tiho sta se starša premikala, kot da bi hrup pomenil grožnjo temu svetu. Oče je dalje listal po časopisu. Mama je naglo pospravila z mize in sedla k njej na klop. Verjetno je tudi ona zaprla oči, sloneča na leseni opaž. V kuhinjo je spet legla tišina. Enakomerno tiktakanje zidne ure je vonj po mami vtiralo vanjo s toplimi, rjavimi tipalkami. Mir odhajajočega popoldneva. Samo še en hip. Še malo.

Zavzdihnila je, stresla z glavo, se nasmehnila mami, ki jo je hčerkinja nagla kretnja skorajda preplašila. In ji pomignila: "Pridi, bova premaknili rože."

Mama je šibka, večji del je opravila sama. V veži je bilo dovolj prostora tudi za obe hortenziji. In za limonovec. Mama si je potem dala opraviti s čiščenjem loncev, sama pa je zavila v shrambo, se preoblekla v delovno haljo in se obula v škornje.

Oče je že nekaj delal pred hlevom. Začutil je njen prihod, obrnil se je in skorajda veselo pokimal. Vsak dan ista dobra hvaležnost. Podal ji je vile, ki so že čakale nanjo, in stopila sta noter.

Živali so se z velikimi rjavimi očmi vdano zazrle vanju. Tri krave, ena med njimi je še mlada. Lepe,

čiste živali. Oče jih je vsak večer, potem ko sta zaključila v hlevu, očistil. Takoj sta se lotila dela. Staro steljo sta nagrabila na kup proti gnojšču, nastiljala sta novo seno. V jasli sta nasula drugo, boljše seno.

"Prihodnji teden bo treba pripraviti že silažo," ji je pomahal oče.

"Bova pripravila že v soboto, potem ne bom imela več časa, prav?"

Pokimal ji je in drobila sta dalje v delovnem prepletanju. Ti trenutki z očetom so bili tako polni, zgovorni brez besed. Premikala sta se v prostoru kot v plesnem ritmu, elegantno, mehko. Podajala sta si orodje, zaključevala delo drug drugega, se umikala, si pomagala. Tu in tam sta se srečala z očmi, se nasmehnila, si pokimala.

Zaključila je z delom. Zadovoljno je pobožala Bilko, najbližjo, in odložila vile v kot. Ošinila je očeta, ki si je dal opraviti še s čiščenjem krav.

"Zdaj pa še večerna toaleta za dame, kajne?" je z znaki ponagajala očetu in stekla iz hleva, ko je on hotel z metlo zamahniti po njej.

Noč je bila jasna, le mesec je bil ovit v meglice. Dišalo je že po zimi. Naglo je stekla v hišo, da je ostrina večera ni premrazila. Le na hitro je še pobožala Žaka na pragu.

Učila se je v tišini kuhinje. Oče in mama sta sedela tam blizu in se pogovarjala. Nežno škreblijanje njenih ustnic jo je pomirjalo – odkar je pomnila, se je rada učila ob njiju. Včasih je pogledala proti njima, da je iz njunih kretenj razbrala, o čem se pogovarjata. O mamini sestri, ki je morala v dom za ostarele. K njej bosta šla, jutri, kar z vlakom. Nesla ji bosta jabolka. Vrnila bi se takrat kot ona, z istim vlakom.

Pokimala jima je in se izdala, da skrivaj sledi njunim kretnjam. V zadregi se je zalistala v latinsko vadnico in še bolj zavzeto ponavljala konjugacije. In hitela skozi matematične naloge, – za hip jo je prešinil grenkosladki spomin na fiziko in na Tineta – prelistala učbenik za angleščino, uredila zapiske zgodovine. Še naloga za slovenščino, analiza Zajčevega Črnega dečka.

Nenadoma je v tišino usekalo zvonjenje njenega mobilnega telefona. Zdrznila se je. Svetlobni signal telefona je presenetil tudi očeta in mamo, da sta se ustavila sredi pogovora in jo pogledala. Na očeto-vem obrazu se je zarisalo negodovanje, mamin pogled je legel v dlani. Nista marala njenega mobija, zdel se jima je moderen nesmisel. S svojim zvonjenjem je vedno zarezal v njihovo govorico in jo, drugačno, oddaljil od njiju. Opravičujoče se jima je

nasmehnila in se obrnila stran.

Bil je Tine.

"Oj, jaz sem. Kje si?"

"Doma, seveda. Ti?"

"Tudi. Učim se, ne? Kam si izginila prej?"

"Aja, to. Nič posebnega. Nekam sem morala... Potem sem se šele spomnila... Tebe pa potem ni bilo nikjer več... No ja, saj ni nič hudega, ne?"

"Ne, seveda ne. Samo bal sem se zate. Saj sem te že hotel poklicati. Pa nisem vedel. Sem mislil nate, celo popoldne. Če je kaj narobe. No, fino, da ni."

"Saj sem te tudi jaz mislila poklicati... Kako ti gre latinščina?"

"Malo težko. Ampak zdaj mi bo šlo laže, ko sem te slišal."

Toplo ji je zavelo okrog srca.

"Lepo. Tudi jaz bom še malo delala. Se vidiva jutri, prav?"

"Mi ne boš nikamor ušla?"

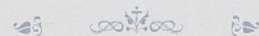
Nasmehnila se je: "Ne, ne. Adižo."

Zaprla je mobi in se oštela: reva, zajec preplašeni, koza neumna! Spet nisi izrekla pravih besed. In kaj si se šla skrivati! Pa tako rada si z njim... bal se je zanjo...

Obrnila se je proti očetu in mami. Delala sta se brezbrizna, a med njimi je vibrirala oddaljenost. Za hip jo je zbodlo, toda umirila jo je nenadna misel: tako mora biti. Nekega dne bom šla od vaju. Tako je prav, tako sta tudi vidva nekoč odšla. Tudi mene čaka svet s svojimi izzivi. Morala bom odgovoriti nanje. In bom vedno znova prihajala nazaj domov.

Kot da bi od nje zavel mir, je v kuhinjo počasi spet legla spokojnost. V preostanku večera so sedeli pri mizi, drug ob drugem. Oče in mama sta se pogovarjala, ona je pisala, listala po učbenikih, ponavljala vzorce. Ko je zaprla zvezke in knjige, so se skupaj še malo menili. To šolsko leto bo še naporno, toliko učenja za maturo. Izgovorila je, kar je dolge tedne ležalo v njej: kaj, če bi zadnjih nekaj mesecev bila v dijaškem domu?

Ujela je naglo zbežnost v njunih očeh, preletela sta mizo z naglim pogledom drug k drugemu, a hip nato je mama pokimala njeni misli. Bolje bi bilo, če bi kmalu uredila, pozimi je vožnja z vlakom še težavnejša. Štipendija je dovolj visoka, da bo z njo poravnala stroške dijaškega doma. Oče jo je še vprašal, ali si bo sama uredila vse potrebno. Seveda, saj zna, kajne?

Ko je pozneje šla spat, jo je vodil topli sij izpod vrat njune spalnice.

Marica Škorjanec

O tem ne bomo govorili

Prva nagrada za poezijo na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

Križev pot

*Za starim kanonikom
smo se počasi premikale tri male Marije,
ogrnjene s svetopisemskimi rutami:
Marija iz Magdale, Marija mati
in jaz - Marija Kleofova.
Starke so pele počasno pesem
o božji martri,
po kotih je predel mrak
GOSTO ZATOHLO MREŽO
je le za hip prebodla
nemočna sveča
Z BELIM JEZIKOM
so na naših drobnih obrazih
mežikale sence,
ko smo se premaknile
po črnih in sivih ploščah,
da bi čimprej
prispele na Golgoto.*

Prazna ravnina

*Reka, zarasla s trstiko,
je komaj še vidna,
ob cesti postajajo
v ravnih vrstah
posmehljive tuje hiše
pred prazno ravnino,
prekrižano s traktorji.
Nobena veja
z zeleno pahljačo,
spleteno iz listov,
več ne niha
pred mojim zastrtim oknom;
mimo mene bežijo trenutki,
zasuti v zastrupljenih drobcih
te zemlje.
V trnovi meji,
kjer še čas diši po vijolicah,
so postavili banko.*

Jabolka

*Iz šibnate košare
mojega otroštva
so v megleni novembrski večer
zadišala drobna
zeleno jabolka.*

*Besede brez pomenov
lovijo metuljaste poti*

*v pajčevinaste zanke.
Mimo mene hitijo
bleščavi pogledi
med sotočjem reklam;
nocoj, ko ugaša
nebo nad mestom,
so nenadoma spet zadišala
drobna zelena jabolka.*

Beži beži Pavel

V gosto noč se zareže zategli krik
z leščerbo in nabrušenim nožem v roki:
Beži, beži, Pavel,
da te megla ne dobi!
V januarsko noč zjutraj ob štirih

Po ledenih ploščah
brodari čez Muro volk
s steklenim pogledom,
zamaknjenim proti nebu.
Zleknjeni psi
povzemajo
turobno vigilio smrtnega krika:

Beži, beži, Pavel,
da te megla ne dobi

Sever zareže
ostre zvezde v črnino,
smrt odpira
hlevska vrata
na podstenju,
vabljiva roka
ponuja ječmen
v krnici večnega življenja.

Beži, beži, Pavel,
da te megla ne dobi!

O tem ne bomo govorili

O tem ne bomo govorili,
kako smo vsak dan posebej
živeli za neki boljši jutri
kot za malo manj enotni kruh
iz nove pekarnice za vogalom.
Otrokom ne smemo omenjati
da smo prestradani hodili skozi mladost
oblečeni v tiskanino,
ko smo obiskovali kneze Bolkonske
v salonih
in prelepo Ano Karenino

Sedaj imamo svojo državo
Sedaj smo v Evropi
Sedaj je vse v redu
sedaj se zapirajo tovarne
in kmalu ne bo več
delavskega razreda
samo še glamur
O tem ne bomo govorili

Pozdrav

Ti, ki praviš
Dober večer, Marija,
nisi več deček
z lačnega praga
najinih juter.
Ugasnil je svit,
usule so se cvetoče trnine,
potihnil je krik
radostnih fazanjih iger
na koncu
prodnate njive.
Toplo šuštenje trav
so preglasila leta,
odtujeni ljudje
iz neznane pokrajine...
Ob rezkem zvoku zavor
na cestnem križišču
zaslišim nekdanji pozdrav:
Dober večer, Marija.

Ob žetvi

Z okornimi prsti
 spleta rumeno krono
 iz pšeničnega klasja.
 V pripeki poldneva
 srpato zveni
 njen stari obredni glas:

Jaz vas zdaj kronam
 s pšenično krono,
 naš gospod Jezus
 pa naj vas okrona
 z nebeškim lonom,
 zdaj in vekomaj
 amen.

Kdo je ukradel krono
 kraljici davnega
 poletnega dne?

Slovo

Vzeli so mi drevo,
 ki je edino spregovorilo z mano
 na koncu tuje ozkotirne ulice
 ob boku hiše, ki stoji
 kot odslužen vagon
 na predmestni postaji.

Ko je bilo vse razžagano
 in je ležalo po tleh,
 ko je stalo pokonci
 le še ravno, pohabljeno deblo,
 sem pobrala
 eno izmed odsekanih vej,
 ki so mi bile doslej
 vedno nedosegljive,
 in sem skrivaj
 za slovo
 drevesu poljubila roko.

Zakaj

Zakaj se spotikaš
 samotno,
 srce,
 po tujem tlaku,
 na zbrušenih kamnih,
 na vlažnem obzidju
 ob temni reki
 s pomoli,
 ki nikamor ne peljejo?
 Med tujimi pogledi,
 ki hočejo zlomiti
 tvojo krhkost,
 zasenčiti tvojo svetlobo
 s sovraštvom
 svoje nemoči.

Zakaj se spotikaš
 pred zahtevnimi kažipotmi,
 zakaj se nenadoma zgubljaš
 kot ptič,
 ki leti
 skozi dim
 proti brezviljnemu nebu?

Zakaj se spotikaš
 Samotno,
 srce?

M. Žitnik

Čarodejke (LVI.)

MESEČINA ČEZ PAJČAVINASTE OBLAKE

Z Brikijem se domeniva za krajši klepet. Vprašam, kaj ve o alžirskih študentih, ki jih je baje kar nekaj tudi na naših univerzah. Nima pojma, saj ga univerze ne zanimajo.

Premočno se ukvarja s pobeglo ženo.

“Veš, kaj mislim o tvoji slabši polovici: da je navadno moderno zdrizalo, poleg tega pa še poneumljajoča čenča. Niti sedaj, ko ima čas in se ukvarja z resnim novinarstvom, ne bere resnih stvari.”

Sama zase razmišljam o tem, da se je vsaj eden od njiju zresnil, a ne bi hotela mešati štren, ki niso moje.

“Karkoli si ti misliš o Klarisi, je tvoja pravica, a v moji službi imam priliko poslušati toliko mogočnih intrigantov, da ne govorim o deklasiranih subretkah z velikopoteznimi načrti, da v taki skupnosti spontano bitje, kot moja žena je, ali je vsaj bila, nima napak.”

Najraje bi mu takole, iz oči v oči, jasno povedala enkrat za vselej, da je Klarisa neoporečno prefinjena povzpeticna, a ne maram zapraviti še enega dobrega odnosa!

“In poleg tega,” me skoraj jokaje pogleda, “mar nisi pred kratkim rekla, da se boš z njo pogovorila?”

“Saj, prav iskreno sva se soočili, tako da sem zvedela še za nekaj svojih napak. Bolje, da ji ne hodiš pred oči, ker trenutno ne misli dobro ne o tebi ne o meni, o tebi pa še vedno razmišlja kot o političnemu prevarantu.”

“Če bi moral vse jemati zares, kar o politiki vem ali ugibam, bi bil vsakič travmatiziran, predvsem pa razočaran.”

“Tudi jaz bi včasih raje nosila kot stare ženice obnošena krila in se obnašala kot tipični tetrapak.”

“Mar je ta svet tako brezizhodna past?”

“Ko so divjale vojne, je bilo še slabše!”

“Pred vso to tesnobo me je branila moja res-

nična ljubezen.”

“Hm, mene v hudih urah naravnost nese pot do učenega modrijana, ki je slikar in dober svetovalec. Zadnjič mi je govoril o složnostnih elementih, ki jih je mogoče uvesti tudi v moderne zakone.”

“Nekateri hodijo k raznim magom in vedeževalkam, a meni se ne ljubi poslušati raznih pravljичnih puhlic... Tvoj slikar je nemara resna oseba. Morda je Klarisa zares užaljena... saj je jasno, da nismo svetniki!”

“Ponavljam: Klarisa sovraži cinično ravnanje v političnih poslih, ne pa kako posvetno čenčanje.”

“Ko smo bili mladi, nismo razmišljali, kaj šele obsojali družbo, kateri smo pripadali. Z leti se ti nabirajo huda spoznanja.”

“Ko sem kolovratila kot vojna dopisnica po toriških balkanskih vojn, sem večkrat pomislila na to, da je v meni nekaj ciganske krvi in sem drvela mimo resničnih nevarnosti, saj me ni bilo strah. To občutje se mi oglašča sedaj, ko poslušam popolne nesmisle, ki jih nekateri prodajajo za modrosti!”

“Ti si se psihološko rešila takrat, ko si drvela med vojnimi pastmi in nekaj mi pravi, da sem to zamudil.”

“Oprosti, toda nekaj nemilosti te utegne že prihodnji teden vreči v eno ali drugo vojno! Kar poskusi svojemu šefu povedati kaj oporečniškega!”

“Le zakaj? Da bi užalostil svoje starše?”

“Potemtakem si te svoje tesnobe ljubezni ne boš mogel kar tako izruti iz srca!”

“Klarisa je še vedno moja žena, torej nisva ločena! Ker je tako mlada, ji vse stare grehe stežka, a kljub vsemu lahko oprostim, če se bo potem poboljšala...”

“Ne bo ti nič obljubila, kakor sem razbrala iz najinega pogovora... Pa veš, da si komični osebek v tej zgodbi prav ti? Jaz bi kar pozabila na splošne zmote tega sveta, kjer se dogajajo, kot vemo, hujše stvari kot nezvestoba!”

“Moj prstan nosi!”

“Ne bodi komičen! Sto tisoč prstanov lahko znova kupiš in znova podariš nebroj mladenkam, ki bi ti celo utegnile biti zveste!”

“A veš kaj! Si podobna starim in nemogočim Porcijunkulam! Mar ne živiš v moderni dobi?”

“Tudi ti živiš v moderni dobi, torej se malo po moderno razglej in pozabi na nevredna dejstva!”

“Da me je moja ženička, mlada in nežna, prevarala...”

“Ali pa te bo...”

“Sem pripravljen. Torej ji bom predlagal, naj mi prstane, simbole zakonske zveze, vrne!”

“Navezan pa si, na stvari namreč, zato ti je tako vseč ona, ki je podobna bolj lutki kot ženski.”

“Ženska mora biti urejena.”

“Razen, če ni vojakinja ali vojna dopisnica.”

“Prav imaš, vsega človek ne more imeti na kupu!”

Je on ena cmera na kupu, a mu tega ne bom rekla.

JONATANOVA PSIHOLOGIJA

Redkokrat pride v mesto. Raje ima svoj atelje in razgled na kraški svet. Tokrat bom v zadregi, ker niso njegove slike tiste, ki visijo na stenah, ampak bolj abstraktne čarovnije barv.

“Razmislil sem o tvoji ideji, da bi lahko nekaj podob v prostoru povzročalo afiniteto med možem in ženo. Zaresno ljubezen ne moreš kar tako priklicati, nekaj spominov na najlepše trenutke bi pa tu in tam lahko obudili.”

“Ti že veš...”

Skuham mu najboljšo kavo, od nekod pa tudi prinesem klasični prigrizek, ki se vsekakor ne bo mogel kosati z dobrotami iz njegove kuhinje.

Kar preseneča me njegova vnema, da bi iznašel formulo za trajne zakonske zveze, za zvestobo, če se ne motim.

“Vem, da se ti zdijo moje slike preveč podobne fotografijam, ker sem pač tako ustvarjen, da ljubim jasnost!”

“Tvoje smreke obožujem, čeprav nisem lovec kakor ti! Umetnost pa je po mojem hrepenenje po neznanem, niti ne po tolažbi, utehi in podobnem. Taka bi morala biti ljubezen, včasih pa nam zadostuje prijateljstvo...”

Med teboj in menoj, si pravim. V najinih pre-

pirčkih o smislu slikarstva, a sedaj me radosti njegovo navdušenje nad vrednotami, ki niso v duhu časa.

“Kar zabava me ta moderna živopisnost! Saj vozim avto, se igram s prenosnim telefončkom, zijam v televizijske limonadice, programiram nevsakdanje programe za turiste, kar mora biti v skladu s časom in miselnostjo vsakterih ljudi.”

“Vem, oprosti! Začeti morava z zaroto proti lahkomiselnosti, ki pogojuje integracijo z današnjim časom. Všeč mi je tvoja zamisel, ker se z ohranjanjem sodobnih navad lahko vskačuje tudi zakon preteklega časa. Kakor bi smel tudi svojo slikarsko filozofijo aplicirati na slog, ki ga poznaš.”

Ne, si dopovedujem, on lahko svoje psihološke iznajdbe v zvezi z zakonsko zvestobo črpa le iz svojega trajnega zakona z umetnico kuharskih veščin.

“Je zelo preprosto, vsklajevati morata temeljne zadeve, ker, ti bom kar zaupal: če bi mi žena vsak dan očitala, da zapravljam čas s slikanjem, kar se zgodi morda nekajkrat, in še to takrat, ko jo kaj razbesni, potem bi živel sam.”

“Pa tudi v političnih zadevah morata biti složna!”

“Ne verjamem, da je tako. Če bi bilo tako, bi polovica poročenih, ki jih poznam, šlo narazen. Kvečjemu se v danih okoliščinah tu in tam dogovorijo, kaj bodo predlagali v svoji stranki. Če so že vpleteni v politiko...”

“Ena od mojih znank je zapustila svojega ljubega, ker meni, da je politični prevarant.”

“Ti govoriš o Brikiju, toda taka oseba, kakor je on, nima nobene zveze s stabilnim ali celo zanesljivim političnim delovanjem. Uboga, kar mu rečejo, še prej pa preračuna, če mu bo stvar koristila.”

“Tako ali drugače, se ona noče sprijazniti z njegovimi nazori.”

“Nič resnega ni ne v prvem ne v drugem. Klarisa uživa, da se o njej govori kot o kaki popevkarici, ki jo na skrivaj obožuje. In posnema v obleki, obutvi, frizuri, kakor tudi v moralni drži nevredne vzglede.”

“On temu ne verjame!”

“Spadata, v sodobni živ – žav. Nikoli se niso ukvarjali niti z etiko niti z estetiko. Tisti, ki se z njimi noče integrirati, si ti!”

(dalje)

Slovenska skupnost in politika

Pogovor z deželnim svetnikom Mirkom Špacapanom

Zdravnik dr. Mirko Špacapan je bil po več letih odsotnosti stranke SSK v deželnem svetu FJK pred nekaj leti izvoljen v deželni svet. S tem se je stranka Slovenske skupnosti spet vrnila v ta pomemben deželni organ. Kaj to pomeni za stranko in za Slovence sploh se bomo pogovorili z dr. Mirkom Špacapanom.

► *Po štirih letih dela v tem najvišjem izvoljenem organu v naši deželi kako ocenjujete delo deželne-ga sveta? Kakšne sadove lahko pokažete?*

► Delo v deželnem svetu je naporno. Najprej se je treba privaditi na nov način življenja. Mnogo je treba potovati z osebnim avtomobilom, v mojem primeru približno 50 tisoč km na leto.

Deželni svet snuje zakone na raznih področjih, ki niso splošno znana; zato si je treba zadeve čimbolje predelati, saj je o njih v komisijah treba sklepati in glasovati, poslušati opombe, sestavljati popravke. O svojem delu je tudi treba poročati, sicer o tebi nihče ne ve in medtem ko imajo velike stranke svoje stalno mesto v časopisju, si ga moramo mi priboriti s stalnim oglaševanjem, v upanju da nam prispevke sploh objavijo.

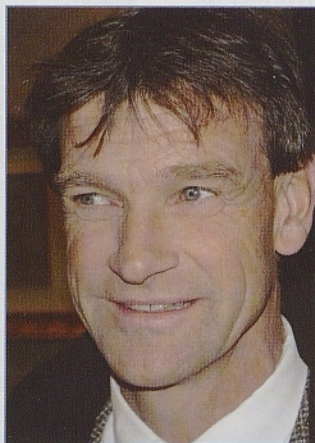
Kot predstavnik manjšinske stranke pa še dodatno čutiš odgovornosti, ki jih imaš do narodne skupnosti, do njenih neizpoljenih zahtev, do njene širše zastopnosti. Tudi sami interesi Slovencev v Italiji se križajo, zato ni vedno lahko vedeti, kaj je treba podpreti. K temu je treba dodati še razcepljenost, da ne rečem včasih pavšalno nasprotovanje drugih svetovalcev slovenskega jezika, kar onemogoča marsikatero potezo. Pogosto povzroča slabo kri in težave tudi nelojalno obnašanje kolegov iz vrst Marjetice, v krogu katerih moram v deželnem svetu sedeti.

Občutek nezadostnosti te spremlja ob vsakem koraku, saj bi moral biti prisoten istočasno v raznih krajih in vsi od tebe nekaj pričakujejo.

V imenu manjšine je treba biti kritični do nedostatkov, ki se nas tičejo, istočasno pa si član Illyjeve

koalicije, kar zahteva sozvočje z njegovo vlado.

Med uspehe si štejem zaprtje upepeljevalnika pri Sovodnjah, predajo ključev Narodnega doma pri Sv. Ivanu in dosego denarnega kritja za njegovo obnovo ter uvedbo evropskega modela v deželni volilni zakon.

(foto J. Paljk).

► *Po poklicu ste zdravnik, v prostem času se posvečate kulturnemu delu. Kako usklajujete vse te dejavnosti s političnim delom? Vas ovirajo?*

► Zdravnik sem bil pred deželno izkušnjo in bom tudi po njej. Zato je naravno, da po svojih močeh skušam tudi sedaj vršiti svoj poklic. V bolnico v Videm, kjer sem zaposlen v oddelku za neonatologijo, se vračam skoraj vsak konec tedna na prostovoljno dežuranje.

Kulturno delo pa imam za del narodno-obrambne dela, ki je namen Slovenske skupnosti, stranke kateri

pripadam s ponosom v srcu. Mislim, da velja nastop z zborom vsaj toliko kot politični shod ali kaj podobnega. Lik kulturnega delavca pa je blizu tudi zavednim Slovincem, ki imajo raje ljudi zavezane prosveti kot pa profesionalne politike.

► *Kaj pa novi volilni zakon, za katerega ste se zavzemali. Kaj nam bo prinesel novega? Bo res zagotovil izvolitev slovenskega predstavnika v deželni svet? Kako bomo volili po novem zakonu?*

► Novi volilni zakon je zagledal luč sveta po pravem čudežnem sovpadanju interesov Marjetice, desnice in Slovenske skupnosti, proti volji domala vseh ostalih. Slovenska skupnost bo lahko ponovno

po evropskem sistemu nastopala na volitvah z lastnim slovenskim znakom, v imenu celotne manjšine, ker je njen izraz.

Medtem ko je to dejstvo sprejela celo desnica, ki je kljub svojemu nasprotovanju pravicam Slovencev tokrat razumela, da mora volilni zakon vsebovati pravilo za izvolitev slovenskega predstavnika – in to po edinem možnem pravilu, ki je že 30 let v veljavi za manjšine ob volitvah v evropski parlament – je ves slovenski svet okoli SKGZ-ja temu odločno nasprotoval. Do zadnjega so Slovenci, ki podpirajo vključevanje v levičarske italijanske stranke skušali prepričati, da bi Slovenska skupnost imela možnost, da nastopi na volitvah z možnostjo izvolitve svoje- ga predstavnika. Še danes njihovi strankarski voditelji, vključno s predsednikom deželne sveta, ki bi moral prvi skrbeti, da se izglasovani zakoni dejansko uresničujejo, izjavljajo, da so proti evropskemu modelu in da si pričakujejo (in na tihem upajo), pravne ali ustavne ugovore.

► *Le zakaj so tako slepi v svojem nasprotovanju manjšinski stranki?*

► Na vsak način bomo Slovenci v FJK po novem zakonu lahko spet volili lipovo vejico, ki bo v primeru, da zbere zadostno število (najmanj po 500) podpisov v tržaškem, goriškem in videnskem okrožju, lahko nastopila v povezavi z večjo stranko. Ta bo morala doseči vstopni prag 4% veljavnih deželnih glasov, sama manjšinska stranka pa bo morala zbrati 1% vseh veljavnih glasov v deželi. Tako bo imela Slovenska skupnost predstavnika v deželnem svetu ob kateremkoli izidu volitev.

To je za nas epohalni dosežek.

► *Prihodnje leto bodo spet deželne volitve. Kaj lahko še pričakujemo v tem letu, ki nam ostaja do prihodnjih volitev. Bomo dobili deželni zakon za Slovence? Še kaj drugega?*

► Dobili naj bi deželni zakon za Slovence in Kraško gorsko skupnost, seveda če jo bomo vsi zares hoteli. Začeti pa bi se morala tudi obnovitvena dela na Narodnem domu pri Sv. Ivanu, a tudi tam zamujamo po lastni krivdi.

SLOVENSKA PROSVETA
in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXXIII. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2007. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

• POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

75 let radia v Trstu

V sedržavna radiotelevizijska družba RAI je s svojim tržaškim sedežem praznovala svojo 75. letnico prvih radijskih oddaj v Trstu. Na prireditvi v dvorani Tripcovich so spominsko obeležili razne etape iz zgodovine javne radiofonije in televizije v Furlaniji Julijski krajini. Udeleženci so lahko videli dolge kadre iz raznih Mussolinijevih obiskov v tridesetih letih na tem koncu države. Niti z eno samo besedo, kaj šele z morebitnim slovenskim nastopom v sicer natrpanem programu, ni bilo zabeleženo oddajanje v slovenščini, ki se je začelo že za časa nemške okupacije. Več kot polstoletno delovanje z ramo ob rami med Italijani in Slovenci ni zaslužio najskromnejše omembe, kot da Slovencev preprosto ni. To toliko bolj bode v oči, ker je vsem znano, da bi reforma RAI-a že davno ukinila italijanski radijski program, če bi ne bilo slovenskega. Dokaz več, kako nekateri krogi cenijo manjšino in njeno toliko opevano vlogo mostu med državami in narodi. Deželne vodstva Raia ni bilo sram povabiti na prireditev vodstvo Slovenske radiotelevizije.

Lida Turk

Oglasi na platnici revije Naš glas

Revija Naš glas, ki je izhajala v Trstu od septembra 1925 do jeseni 1928, je na zadnji platnici objavljala reklamne oglase, tako tudi v 5. številki IV. letnika, ki je izšla v Trstu maja 1928. Stalen oglaševalec je bil dr. Dorče Sarđoč, zobozdravnik in politik, tedaj mentor mladinskega gibanja in tigrovec. Od leta 1926 je ordiniral v Ulici San Lazzaro v Trstu. Stalno je dr. Sarđoč oglašal tudi v reviji Ženski svet. Avgusta 1928 je bil aretiran in čez nekaj mesecev konfiniran na otok Lipari. Njegovih reklamnih oglasov je bilo konec, v septembrski številki pa se na istem mestu v Našem glasu pojavi oglas zobozdravnika dr. Lamberta Mermolje, ki sprejema na Travniku (Piazza della Vittoria, številka 5/II) v Gorici.

Stalni oglaševalci na zadnji platnici so bili še Narodna knjigarna in papirnica, sedaj knjigarna

"G. Carducci", Tvrđka Franc Knežič in Tržaška posojilnica in hranilnica, ki uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, l.n. ter Lekarna Castellanovich.

Lekarna Castellanovich – Lastnik: F. Bolaffio, Via dei Giuliani številka 42, Trst (Sv. Jakob) je bila v neposredni bližini Ciril-Methodove šole. Lekarna posebej priporoča Vodo "dell'Alabarda" proti izpadanju las. Vsebuje kinin in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin.

Ime te čudežne vodice nam daje slutiti, da je pozneje ista lekarna kar prevzela njeno ime in se parkrat preselila, vedno v Istrsko ulico.

Lekarna je v daljnem letu 1928 priporočala še Glykol, zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh in pa Izvrstne Švedske kapljice sv. Antona za želodec.

Conto corrente con la Posta

M. U. dr. D. Sarđoč v Trstu
 specialist za usno in zobno bolezen perfekcionista na danjški kliniki
 ordinira v Via S. Lazzaro številka 23, II. nadstropje
 od 9-12 in 3-7.

LEKARNA Castellanovich
 Lastnik: F. BOLAFFIO
 Via dei Giuliani številka 42, Trst (SV. JAKOB)

VODA "DELL'ALABARDA"
 proti izpadanju las
 Vsebuje kina in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Siskinčica po 1,60 — in se dobi samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani številka 42, Trst.

GLYKOL
 zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh, kadar se čuti trdnost slabega in trpi na gletobole, naj uporabljamo samo GLYKOL, ki odstrani najtrajnejši ostanek. — Cena steklenice 1,800. — Za popolno odstranitev je treba 3-4 steklenice.

Izvrstne Švedske kapljice sv. Antona za želodec.

Narodna knjigarna in papirnica
 sedaj knjigarna "G. CARDUCCI"
 Gorica, Via Carducci številka 7 - Telefon 169

priporoča svojo zalogo knjig in pisarniških potrebščin. Preskrbi v najkrajšem roku knjige in literaturo po domačem kraju. — Haryrodajo na drobno in debelo.

LASTNA KNJIGOVEZICA.

TVRĐKA FRANC KNEŽIČ
 ustanovljena l. 1906.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažna, drobnarje in modnih oblik. Cene zmerno.

Trst (7) Corso Garibaldi 24. (Lastna palača)

Tržaška posojilnica in hranilnica
 registrirana zadruga z omejenim poročilom
 uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, l. n.

Sprejema naradne hranilne vloge na knjižico, vloge na lokodi račun in vloge na čokoladni promet, ter jih obnavlja po 4% do 6%. Večje in manjše vloge po dogovoru. — Sprejema "Dinarje" na tečaj račun in 18 obrestov po dogovoru. Davek od vlog plačuje znotraj leta. — Daje posojila na vknjižbo, menice, zastave in osebne kredite. — Obnavlja menice po dogovoru. — Na razpolago varšinske celice (tečaj). — Uradne ure za stranke od 9.30 do 13 in od 16 do 18. — Ob nedeljah urad zaprt. — Štev. telef. 25-67. — Najstarejši slovenski denarni zavod.

ZA KRATEK ČAS.
 Pamenen našim kupčevanja.

V trgovino pride nek mimasti in vstane pol kg staniše. Ko mu trgovec postreže, spravi stanišo v šep in lito nestrojno denarico, medtem ko vpraša:

«Oprostite, bi mi našli prevodila za takega stravnika za kolosa boleznj?»

«Čemu vprašate?»

«Glejte, imam garje.»

«Garje?.. O tedaj si kar obdržite vaš denar!»

Zobozdravnik.

Neki gospod je prišel k zobozdravniku. «Zob moram izobeti!» je dejal zdravnik. «Ni se na bole, pomazal ga bom nekoliko, da vna ne bo nič bolelo.»

«To pravite komu drugemu, ne meni!», ga je zavrel gospod. «Ja, vam narazec sem zobozdravnik!»

Pogovor.

Vrnilo se je nekaj tiskovnih napak, katere naj čitatelj sam popravi: stran 154, v članku o knjigi o Zupaničju čitali v 12. vrsti: Cro n i s, v 20. vrsti na strani 155, o b i s t a i o t i i na strani 156, v 19. vrsti od spodaj navzgor, a l i p a; na strani 159, v 24. vrsti: Senzila Juddita, čitali: Fenčani se zaneali z Irigovnem virogredivaju v druge dežele ob Sredozemskem morju, posebno v Egiptu in Grčijo.

Knjigarna - papirnica Štoka
 Na drobno! Trst - via Milano 37 - Trst Na debelo!

Ima v zalogi: Razne knjige - Pisarniški papir - Note - Razprednice - Albume - Vantike - Pizurniške in šolske potrebšćine. - Izvršuje vsa knjigovodska dela, tiskovna in ostala. Originalne vezave za "Naš Glas".

Pisemna naročila se izvršujejo hitro in tudi z največjo natančnostjo.

ZOBOZDRAVNIK
M. U. LOJZ KRAIGHER
 SPECIALIST ZA BOLEZNI V USTIH IN NA ZOBEN
 z IZPITOM NEMSKEGA DRŽ. ZOBOZDRAVNIKA

SPREJEMA VSA ZOBOZDRAVNIŠKA IN ZOBO-TEHNIŠKA OPRAVILA
 V GORICI NA TRAVNIKU ŠTEV. 20, I. NADSTROPJE

Angelos Baš

Manj znane sestavine Hitlerjeve politike (II. del)

1 b Od marca 1919 je bil Hitler vojak v Münchnu. Nekaj pozneje mu je bilo ukazano, da se je "udeležil tečaja", na njem naj bi bili vojaki "dobili določene podlage za državljansko mišljenje." Ob tem je spoznal "nekatero enako usmerjene tovariše"; "v majhnem krogu se je obravnaval nastanek nove stranke." Imenovala naj bi se Socialnorevolucionarna stranka, ker da so "socialni nazori nove stranke dejansko pomenili revolucijo." (Pozneje ni Hitler zapisal besede o tej stranki, o njeni ustanovitvi ali dejavnosti.)

Hitler je povedal, da mu dotlej ni bil zadosti jasen "razloček med ... čistim kapitalom kot zadnjim nasledkom tvornega dela in kapitalom, ki njegov obstoj in bistvo temeljita izključno na špekulaciji." Na navedenem tečaju pa je v predavanju, ki ga je imel Gottfried Feder, "prvič v svojem življenju slišal načelno razpravo o mednarodnem borznem in posojilnem kapitalu."²

Gottfried Feder je istega leta v Münchnu natisnil delo Manifest za zlom obrestnega hlapčestva.³ Objava oz. njen povzetek in omenjeno predavanje so bili po vsebini eno in isto. Po Hitlerju je bilo to besedilo "teoretična resnica, ki bi morala postati neizmerne pomena za prihodnost nemškega naroda. Ostra ločitev borznega kapitala in narodnega gospodarstva omogoča, da se zavrne internacionaliziranje nemškega gospodarstva, ne da

bi se hkrati z bojem zoper kapital ogrozila podlaga neodvisne narodne samoohranitve." Hitler je ugotovil, "da najtežjega boja ni bilo več treba bojevati zoper sovražne narode, temveč zoper mednarodni kapital ... Boj zoper mednarodni finančni in posojilni kapital je postal najpomembnejša programska točka v boju nemškega naroda za njegovo gospodarsko neodvisnost in svobodo."⁴

Adolf Hitler (levo) vojak v Münchnu.

S tega tečaja so Hitlerja po neki diskusiji o Judih vpoklicali v neki münchenski polk "kot t. i. izobraževalnega častnika (Bildungsoffizier)".⁵ Deloval je na področju vojaške discipline in pa narodne in domovinske zavesti. Tedaj se je prepričal, da "zna govoriti". Nekega dne mu je bilo ukazano, naj "se pouči o stanju v nekem dozdevno političnem društvu, ki pod imenom Nemška delavska stranka (Deutsche Arbeiterpartei, DAP) načrtuje v naslednjih dneh svoje zborovanje; na njem bo govoril tudi Feder"; Hitler naj bi o vsem poročal.⁶ "Tam je bilo morda 20 do 25 ljudi, zlasti iz nižjih plasti prebivalstva." Pred koncem se je Hitler polemično zapletel v diskusijo. Ob odhodu mu je nekdo stisnil v roko politično brošuro in prosil, naj jo prebere. Čez manj kot teden dni je Hitler dobil dopisnico s sporočilom, da je sprejet v DAP, o tem naj pove svoje mnenje na seji strankinega odbora.⁷

⁴ A. Hitler, nav. delo 1, str. 232 d.

⁵ A. Hitler, nav. delo 1, str. 235. Zelo dvomim, ali je Hitler pravilno označil slednji čin: ne morem si predstavljati, da bi bili v takratni nemški vojski dali poddesetniku čin častnika.

⁶ A. Hitler, nav. delo 1, str. 235 d.

⁷ A. Hitler, nav. delo 1, str. 236 d.

¹ A. Hitler, nav. delo 1, str. 226 d.

² A. Hitler, nav. delo 1, str. 228 d.

³ Feder Gottfried, v: Deutsche biographische Enzyklopädie 3 (izd. W. Killy), München 1999, str. 240 d.

Ni se takoj odločil. Polagoma pa se mu je zdelo, da je "dobil migljaj usode ... Ta smešna majhna tvorba z nekaj člani je imela (zanj) prednost, da še ni odrevenela v 'organizacijo', temveč daje posamezniku možnost za pravo osebno delovanje. Tu je še bilo mogoče delati; manjše ko je bilo gibanje, prej mu je bilo mogoče ustvariti pravilno obliko. Tu je bilo še mogoče določiti vsebino, cilj in pot, pri obstoječih velikih strankah je to odpadlo že od začetka." Prišel je do prepričanja, "da je prav iz takšnega majhnega gibanja nekoč mogoče zasnovati vstajo naroda ... Tu je treba oznanjati nov svetovni nazor, ne nekega novega volilnega gesla."⁸

Na Dunaju se Hitler zavaljo svojih političnih pogledov ni včlanil v nobeno stranko, tudi ne v Münchnu pred prvo svetovno vojno.⁹ Leta 1919 pa je v Münchnu presodil, da bo lahko s pomočjo DAP, če si jo bo podredil za svoje politično orodje, udeležal svoje bližnje in bolj oddaljene načrte. Septembra 1919 je postal član DAP in v njej "takoj prevzel vodstvo propagande."¹⁰

O nespodbudnih razmerah v DAP je Hitler pisal sprva tudi potem, ko je začel v njej delovati. Strankina blagajna je bila malone dobesedno prazna. Po njegovem mnenju tu še ni šlo za stranko ali gibanje; članstvo je bilo zelo maloštevilno; javnost "ni o vsem sploh ničesar vedela." Treba je bilo "pridobiti nove privrženke, predvsem pa ... oznanjati ime gibanja." Najprej so v DAP skušali pripravljati zborovanja vsak mesec, pozneje na dva tedna, vabila so bila tipkana, pisna in ustna, uspeh je bil boren. Nato so razpošiljali številnejša vabila, ki so jih razmnoževali, vnovič z majhnim uspehom. Potem so s prostovoljnimi prispevki plačali za zborovanje oglas v münchenskem dnevniku, uspeh je bil presenetljiv, prišlo je 111 ljudi. Takrat je Hitler drugič javno govoril. Spominjal se je, da je z govorom navdušil poslušalce, ob koncu jih je prosil za denarno pomoč stranki, nabralo se je 300 mark. V DAP je začel včlanjevati "vrsto svežih mladih moči", bili so njegovi vojni tovariši. Strankina zborovanja so postajala pogostnejša. Tiste mesece je Hitler opisal kot "en sam boj za krepitev zaupanja v zmagojučo silo

mladega gibanja in za stopnjevanje tistega fanatizma, ki lahko kot vera ... gore premika."¹¹

Na začetku 1920 je predlagal, naj DAP organizira "prav veliko zborovanje". Spričo svoje ocene političnih razmer v Münchnu je menil, da je bil tedaj pravi čas za to. "Rdeči tisk se je začel ukvarjati z nami, bili smo srečni, da smo si polagoma pridobili njihovo sovraštvo. Kot udeleženci v diskusijah smo začeli nastopati na drugih zborovanjih. Seveda so nas takoj prepili. Uspeh pa je bil tu." Hitler je upal, da bodo na njihovo "prav veliko zborovanje" prišli tudi "iz rdečega tabora". Predsednik DAP Karl Harrer, časnikar, se ni strinjal z nekaterimi Hitlerjevimi načrti in je odstopil. Na njegovo mesto je prišel Anton Drexler, ključavničar, ki je 5. januarja 1919 v Münchnu ustanovil DAP; takrat je bil na čelu münchenske strankine organizacije.

Hitler je prevzel propagando tudi za zborovanje in vodil priprave zanj. Plakati in letaki so bili sestavljeni tako, da so "učinkovali na široko množico, se osredotočali na nekaj vprašanj, se pri tem zmerom znova ponavljali, samozavestno napisano besedilo je bilo formulirano kot apodiktična trditev ..." "Za barvo je bila načelno izbrana rdeča, ta najbolj razburka in je morala naše nasprotnike najbolj razsrditi in dražiti, tako da so ... vedeli za nas in se nas zapomnili."¹² Na zborovanju je bilo skoraj 2000 ljudi, zdelo se je, da je bilo več kot polovica komunistov in levih socialistov. Drugi je govoril Hitler. Kmalu je bilo slišati medklice, v dvorani je prišlo do spopadov, "skupina najzvestejših vojnih tovarišev in drugih privrženecv je šele polagoma naredila red." Nato je nadaljeval govor. Po govoru je razložil 25 tez v predloženem programu stranke. Drugo za drugo so soglasno sprejeli.¹³

Ta dan, 24. februar 1920, je bil rojstni dan nove stranke, Nationalsocialistične nemške delavske stranke (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP). Stranka je bila nova po imenu in po programu. Pridevnik "Nationalsocialistična" v imenu stranke je bil, kot piše Hitler, izbran tudi iz nasprotovanja besedi "ljudski" (völkisch), ki je zavaljo "pojmovne neomejivosti" niso mogli uporabljati za "neko gibanje".¹⁴

⁸ A. Hitler, nav. delo 1, str. 240 d.

⁹ A. Hitler, nav. delo 1, str. 134, 192.

¹⁰ A. Hitler, nav. delo 1, str. 244, 649; Hitler Adolf, v: Brockhaus Enzyklopädie 8, 17. izd., str. 535; Hitler Adolf, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 12, str. 84.

¹¹ A. Hitler, nav. delo 1, str. 241, 388 d.

¹² A. Hitler, nav. delo 1, str. 400 d.

¹³ A. Hitler, nav. delo 1, str. 405.

¹⁴ A. Hitler, nav. delo 1, str. 397 d.

Ime nove stranke pa je Hitler utemeljil zlasti takole. Nationalsocialistično gibanje bo zbiralo "trpeče in ... nesrečne in nezadovoljne ..."; "... svoj boj bo popolnoma usmerilo v pridobivanje širokih množic"; "... mlado gibanje" bo črpalo svoje privrženke "predvsem iz množice naših delojemalcev." "Široke množice je mogoče narodno vzgojiti samo ... s socialnim vzponom ..." Oblikuje naj se "narodna skupnost (Volksgemeinschaft)", vanjo naj se vključi "široka množica našega naroda ..." S tem se ne opušta "zastopanje upravičenih stanovskih koristi. Različne stanovske in poklicne koristi niso istovetne z razredno razcepljenostjo, temveč so samoumevno posledični pojavi našega gospodarskega življenja, ... nikakor ne nasprotujejo pravi narodni skupnosti." "Stan, ki je postal razred, se v narodno skupnost ne vključuje ... z zniževanjem višjih razredov, temveč z vzponom nižjih ... Nemški delavec ... se bo v nemški narodni skupnosti vzpenjal z zavestnim dviganjem svojega socialnega in kulturnega položaja ..."15

(Hitler je v navedenem delu omenjal socializem samo kot razloček marksizma;16 omenjal je socialno vprašanje, socialno pravičnost in socialno dejavnost, to pa so bile samo omembe teh pojmov, nič več. V navedenem delu ni mogoče ugotoviti Hitlerjeve definicije socializma.)

V zvezi z zborovanjem 24. februarja 1920 ni Hitler poleg sebe omenil nikogar. Slovstvo, ki mi je o tem na voljo, ga dopolnjuje oz. popravlja, omenja tudi Drexlerja in Federja. Za Drexlerja je sporočeno, da je s Hitlerjem sestavil program (25 tez) nove stranke.17 Drugače skoraj ni moglo biti, saj je, kot rečeno, Drexler ustanovil DAP in je bil v času, ko je bilo obravnavano zborovanje,

predsednik te stranke. Drugje je kot soavtor programa (25 tez), ki ga je sprejela nova stranka, naveden Feder.18 Ta se je v DAP včlanil 1919, v njej je bil čislán kot gospodarski teoretik, tudi Hitler ga je zelo cenil. Razume se, da je bil povabljen k sodelovanju pri sestavi programa NSDAP (o tamkajšnjem njegovem deležu spodaj). In potem ko je bila NSDAP februarja 1925 na novo ustanovljena, novembra 1923 je bila prepovedana po izjalovljenem Hitlerjevem državnem udaru, je Feder oblikoval strankin protikapitalistični program.19

Po Hitlerju obsega 25 tez ali program NSDAP "pravila in smernice" za "boj" te stranke. Po njegovem so pomembna pravila, ki so po "svoji... vsebini primerna, da vežejo nase širšo množico ljudi ... To je nemško delavstvo."20 Za takšna pravila je štel omenjene teze.

O njihovi nadrobnejši vsebini ni pisal. Poglavitno vsebino je kar najbolj zgoščeno povzelo izbrano slovstvo.21 Programski cilji so bili: a) Nemčija v nemških narodnih mejah; priključitev Avstrije Nemčiji; vrnitev nemških kolonij; enakopravnost Nemčije v mednarodnih odnosih; b) zablemba vojnih dobičkov; zemljiška reforma; razlastitev zemlje za splošno koristne namene; poddržavljenje velepod-

jetij; odprava obrestnega hlapčestva ali zaslužka brez truda, se pravi brez dela; v podjetjih za delavce udeležba pri dobičku; vse pod b) predvsem glede na judovske lastnike; c) močna osrednja oblast; zakonodaja in kulturna politika po rasnih kriterijih; č) Judom vzeti nemško državljanstvo in jih izgnati iz Nemčije.

Marca 1920 je bil Hitler razrešen delovanja v nemški vojski, odtlej je svojo dejavnost name-

Volilni plakat nemške Nationalsocialistične stranke. Volilni program je slonel na obljubi po delu, svobodi in kruhu.

15 A. Hitler, nav. delo 1, str. 364, 366, 370, 372 d.

16 A. Hitler, nav. delo 2, str. 542.

17 Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 16, Mannheim-Wien-Zürich 1976, str. 793; Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 15, 19. izd., Mannheim 1991, str. 355.

18 Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., Wiesbaden 1971, str. 222.

19 Feder Gottfried, v: nav. delo, str. 241.

20 A. Hitler, nav. delo 2, str. 409, 511.

21 Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 222; Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 15, 19. izd., str. 355.

njal izključno le stranki.²² V NSDAP se je 1920 vse bolj razvijalo organiziranje njenih zborovanj, tako da so včasih pripravili tudi po dve zborovanji na teden. Članstvo se je začelo množiti.²³ Po vsem videzu je šla Hitlerju največja zasluga za strankine uspehe. Nadrobneje je premislil propagando zanj, po svojih močeh si je prizadeval, da je bila učinkovita,²⁴ in bil je njen poglaviti in najbolj znan govornik. Hitler je, kakor je bilo nakazano, kmalu ugotovil svoj govorniški dar, tedaj in pozneje so mu ga priznavali tudi drugje. (Po radiu sem od 1938 do 1943 slišal nekaj Hitlerjevih govorov, v Marburgu sem 1963 na dokumentacijski kaseti slišal nekatere Hitlerjeve govore: po mojem mnenju je bil učinkovit govornik zlasti za množico.)

Po vsem, kar je takrat Hitler dosegel za stranko, je razumljivo, da so se nasprotja med njim in tedanjim strankinim predsednikom Drexlerjem in njegovo skupino končala s popolno Hitlerjevo nadvlado v stranki. Hitler: 29. julija 1921 sem bil na strankinem "občnem zboru soglasno" izvoljen za predsednika.²⁵ Slovo o tem je natančnejše. V stranki so se hoteli izogniti razcepitvi, zato je lahko Hitler izsilil v stranki volitve in je na njih zmagal.²⁶

Hkrati je bilo sprejeto novo strankino pravilo. To je dajalo predsedniku stranke "polno odgovornost" pri vodenju, "načelno razveljavlja sklepe (strankinega) odbora in namesto tega uvaja sistem delitve dela ..." Še drugače: po novem pravilu predsednik stranke razdeljuje delo članom strankinega odbora in drugim sodelavcem. Vsak od njih je za te naloge "do kraja odgovoren" in je "podrejen samo predsedniku (stranke), ki mora skrbeti za sodelovanje vseh oz. mora z izbiro oseb in z dajanjem splošnih smernic sam voditi to sodelovanje."²⁷

Tako je Hitler dobil malone popolno oblast nad stranko. Manj ko dve leti potem, ko se je vanjo včlanil, jo je vodil kot njen diktator. Načrte, ki jih je imel s stranko, pa je takrat zelo omejevalo naslednje. Julija 1921 NSDAP še ni obstajala celo poldrugo leto; njeni člani so bili

predvsem Bavarci, nekaj jih je bilo iz vzhodne Nemčije; vseh članov naj bi bilo tedaj do ok. 15.000.²⁸

Ko je bila februarja 1925 NSDAP nanovo ustanovljena in je bila njena dejavnost organizirana po vsej Nemčiji, je imela konec tistega leta 27.000 članov, 1928 je bilo v njej 100.000 članov; 1933, ko je stranka prišla v Nemčiji na vlado, je štela 1,400.000 članov; 1945, pred koncem druge svetovne vojne, je štela 8,500.000 članov.²⁹ Sprva so bili člani nekdanji vojaki oz. člani razpuščenih vojaških zvez, nato vse pogosteje ljudje iz drugih plasti prebivalstva, posebno iz "srednjega stanu".³⁰ Članstvo NSDAP se je zelo množilo, sestava pa ni ustrezala imenu stranke kakor tudi ne njeni usmeritvi do delavstva, kakor jo je, kot je bilo navedeno, Hitler razglašal sredi 20. let in še bolj strankin program 1920.

Ob tem naj bo ugotovljeno, da je v praksi nacionalsocializem po veliki večini povzemal določene "skrajne tendence" iz kriz tedanjega obdobja in jim dajal različne poudarke. Za usmeritev nacionalsocializma je postal strankin program, sprejet 1920, nekaj manj pomemben potem, ko je bil 1926 objavljen Hitlerjev Moj boj in, v določenem obsegu, tudi potem, ko je bil 1930 objavljen Rosenbergov Mit 20. stoletja.³¹ Ta strankin program je spričo Hitlerjevih končnih ciljev postajal nato še manj pomemben, tako da so pozneje določene programske dele zamolčevali, prezrli (npr. teze, ki jim je mogoče pripisati socialistično vsebino) ali jih upoštevali samo toliko, kolikor so bili koristni za Hitlerjeve končne cilje.³²

Nakazana razvojna črta v NSDAP naj bo ponazorjena z naslednjimi podatki. Leta 1928 je nacionalsocialistična frakcija v nemškem parlamentu zoper socialdemokratsko-komunistični osnutek zakona o razlastitvi brez odškodnine za nemške kneze, ki so vladali do 1918, predla-

²² Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 16, str. 793 d.

²³ A. Hitler, nav. delo 2, str. 557.

²⁴ A. Hitler, nav. delo 2, str. 649 d.

²⁵ A. Hitler, nav. delo 2, str. 659.

²⁶ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 16, str. 794.

²⁷ A. Hitler, nav. delo 2, str. 659, 661.

²⁸ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 222; Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, v: Brockhaus Enzyklopädie 15, 19. izd., str. 362.

²⁹ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 16, str. 794.

³⁰ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 222.

³¹ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 226.

³² Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 15, 19. izd., str. 356.

gala zakon, po katerem naj se brez odškodnine razlasti vse premoženje bančnih in borznih knezov, Judov in drugih tujerodcev, ki so se v Nemčijo priselili po 1. 8. 1914, in pa premoženje, ki se je od tistega dne povečalo z dobički med vojno, revolucijo, inflacijo ali deflacijo. Navedeni protikapitalistični zakonski osnutek je bil predvsem protisemitske narave in naj bi prebivalstvo, ki so ga težko prizadele svetovna vojna in njene posledice, naravnaval zoper takratno nemško državo.³³

V določenem času je bilo v NSDAP dejavno levo krilo. Njegova pglavitna aktivista sta bila brata Gregor in Otto Strasser. Gregor Strasser je od 1925 po Hitlerjevem nalogu postavil temelje NSDAP v severni Nemčiji, zlasti v Prusiji, tam tudi v Berlinu, kjer so mu bili pri tem v pomoč Otto Strasser, Robert Ley in Joseph Goebbels. Levo krilo NSDAP okoli Gregorja in Otta Strasserja je tedaj, drugače kot Hitler, poudarjalo strankin protikapitalistični program. Za Gregorja Strasserja je izpričano, da je uveljavljal program NSDAP "v socialnerevolucionarni smeri". Leta 1932 si je prizadeval, da bi se strankina politika bolj zavzemala za koristi delojemalcev. Leta 1934 je bil umorjen. Otto Strasser je od 1926 publicistično zagovarjal "svojo protikapitalistično koncepcijo nacionalsocializma". Potem ko se je 1930 razšel s Hitlerjem, je ustanovil Bojno skupnost revolucionarnih nacionalsocialistov (Kampfgemeinschaft revolutionärer Nationalsozialisten) in glasilo Črna fronta (Schwarze Front). Od 1933 je deloval zoper Hitlerja v emigraciji.³⁴

NSDAP so financirali zlasti člani, kmalu so jo denarno podpirali tudi nekateri premožnejši meščani in simpatizerji iz vrst manjših podjetnikov. Hitler je sredi 20. let navezovalstike z industriji. Posamezni veliki industrijci so še pred gospodarsko krizo 1930 denarno podpirali NSDAP, ustrezno njeni rasti in moči. Pred 1932 je bilo razmerje velike industrije do NSDAP "neenotno": tedaj je majhen del podpi-

ral Hitlerja. Leta 1932 so nekateri krogi v jeklarski industriji prispevali denar za NSDAP, ne da bi bilo mogoče te vsote natančneje ugotoviti. Neizpodbitno je, da je Hitler, da bi prišel na oblast, posebno neposredneje pred tem uspehom, poglobljal svoje odnose in odnose svoje stranke s tradicionalnimi elitami oblasti, tudi v gospodarstvu, čeprav je slednje strankina propaganda delno ocenjevala kot reakcionarno.³⁵ NSDAP se je odpovedovala nekaterim prvotnim načelom, če so jo ovirala pri pomembnem političnem napredovanju ali napredovanju do oblasti.³⁶

Ko sta 30. januarja 1933 Hitler in njegova stranka prišla na vlado in nato totalitarno vladala, se v pglavitnem ni postavljalo vprašanje o financiranju NSDAP, od 14. julija 1933 "edine nosilke politične volje nemškega naroda" (drugih strank ni bilo več).³⁷

V Hitlerjevi državi so odpravili brezposelnost do 1937/38; 1932 je bilo v Nemčiji več kot šest milijonov brezposelnih. Navedeni uspeh je šel na račun zagona v gradnji cest, oboroževalni industriji in avtarkičnem gospodarstvu (z velikanskimi notranjimi zadolžitvami). V tistih letih se je nemško gospodarstvo, ki je načelno ohranjalo zasebno lastnino, preusmerilo v državno vodeni gospodarski sistem, ta naj bi zagotavljal avtarkijo (štiriletna načrta). Podjetniki in delojemalci so bili oboji podrejeni državnim oblastim; stavke so bile prepovedane. V podjetjih je lahko avtoritarno odločal vodja podjetja,³⁸ imel je velika pooblastila. Namesto razpuščenih sindikatov je delovala Nemška delovna fronta (Deutsche Arbeitsfront).³⁹

(nadaljevanje sledi)

³³ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 223.

³⁴ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 223; Strasser Gregor, v: Brockhaus Enzyklopädie 18, 17. izd., Wiesbaden 1973, str. 209; Strasser Otto, prav tam; Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 16, str. 798; Strasser Gregor, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 22, Mannheim-Wien-Zürich 1978, str. 662; Strasser Otto, prav tam.

³⁵ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 224; Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 15, 19. izd., str. 357; Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 16, str. 797.

³⁶ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 226.

³⁷ Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 225.

³⁸ Betriebsführer, moj prevod: vodja podjetja; dobesedni prevod vodja obrata ni ustrezen, ker je bila ta funkcija širša kot funkcija vodje obrata v dobesednem pomenu.

³⁹ Hitler Adolf, v: Brockhaus Enzyklopädie 8, 17. izd., str. 536; Hitler Adolf, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 12, str. 85; Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 13, 17. izd., str. 223, 227; Nationalsozialismus, v: Brockhaus Enzyklopädie 15, 19. izd., str. 358 d.

Mira Cencič

Enej Silvij Piccolomini in Antonio de Goppo v sporu z Devinci

ali spor med devinskimi grofi in tržaško škofijo

Zanimanjem sem prebrala sestavek pisatelja Alojza Rebule, ki je predstavil Eneja Silvija Piccolominija ob 600-letnici njegovega rojstva.¹ Veliki Evropejec, humanist, posvetnjak, politik, škof, papež, raziskovalec in literat je pomemben tudi za nas Slovence, ne le kot tržaški škof, ki je prehodil ves Kras, temveč predvsem zato, ker je v geografskih spisih predstavil našo zemljo in med prvimi natančno opisal simbolični dogodek ustoličevanja koroških vojvod na Gosposvetsem polju, poleg tega pa je ustanovil ljubljansko škofijo.

Spomin na tega pomembnega in velikega moža se je pri meni v drobcih ohranil iz otroštva, saj nam je naš tomajski župnik g. Albin Kjuder povedal ob različnih priložnostih marsikaj iz domoznanstva in nam razvijal ponos ter zanimanje za domači kraj in njegovo zgodovino. Nedvomno je iz teh razlogov govoril tudi o tržaškem škofu, ki je postal papež in je leta 1450 posvetil cerkev v Križu, istega leta pa tudi povečano in obnovljeno cerkev svetega Jurija v Dutovljah, kjer so mu v spomin na ta dogodek postavili doprsni kip.

Ime se mi je usidralo v spomin verjetno zaradi značilnosti, ki omogoča v otroški domišljiji preproste asociacije, piccolo - mini. Izbris spomina pa je preprečeval tudi pogled na tega moža ob vsakokratnem obisku dutovske cerkve. Tako mi je bila tudi vsebina romana Zelena izgnanstvo v marsičem domača in posebej privlačna zaradi omembe Tomaja in tomajskega plebana.

Kasneje, ko mi je bilo dovoljeno brskati po farnih zapisih zaradi priprave monografije o mojem

domačem kraju, me je posebej pritegnil opis dogajanj v zvezi s tomajsko plebanijo v drugi polovici 15. stoletja, ki jih je zapisal gospod župnik Albin Kjuder.²

Tomajski župnik Albin Kjuder.

Petnajsto stoletje je bilo čas velikih nemirov in cerkvene zmede, zato bogato z burnimi in zanimivimi dogodki, v katere je bil posredno ali neposredno vpleten tudi Enej Silvij Piccolomini kot škof in papež. Tako je ta svetovljan povezan tudi z zgodovino tomajske fare. Ti dogodki so morda obrobni, vendar so pomembni za razumevanje časa in razmer.

Tomajska fara je v tistem času obsegala mnogo širše ozemlje, tudi Sežano, Avber, Koprivo, Dutovlje, Skopo in Repentabor z vsemi podružnicami. Bila je kapiteljska last³ in njeni plebani⁴ so bili škofovi kanoniki, za-

to so jo zasedale vselej pomembne osebnosti, neredko plemiškega rodu.

² Ta ljubiteljski zgodovinar je dokumente in opise prevedel in povzel iz revije Archeografo Triestino, iz dela Storia cronografica di Trieste tržaškega zgodovinarja Scusse, iz Kandlerjevega dela Indicazioni per riconoscere le cose storiche del Litorale (Trst 1855) ter iz drugih dokumentov.

³ Škofijski kapitelj je škofijska duhovščina: kanoniki, prošt, dekani, kleriki.

⁴ Plebani so upravljali podeželske duhovnije in so bili prisojeni tržaškemu kapitlju. Prvi podeželski duhovniki so bili škofovi odposlanci, imenovani prezbiterji, dušni pastirji najnižje stopnje, ki niso krščevali. Od 12. stoletja dalje so ustanavljali podeželske duhovnije z določenimi farnimi mejami, stalnimi dohodki in stalno nameščenimi dušnimi pastirji, plebani, ki pa so bili še vedno prisojeni škofijskemu kapitlju. Tomajski duhovniki so bile z dekretom določene farne meje s stalnimi plebani in njihovimi pomočniki leta 1316, medtem ko so prezbiterji omenjeni skoraj sto let prej.

¹ Mladika 2006, št. 10, str. 18-20.

Pred dobrimi 660 leti, to je leta 1446, je bil umeščen v Tomaju pleban in stolni kanonik Anton de Goppo, ker je bil dotedanji tomajski pleban in kanonik Simon de Pari umeščen na drugo plebanijo. Kanoniki tržaškega kapitlja so že naslednje leto izvolili tomajskega plebana in kapiteljskega dekana Antona de Goppa za svojega škofa, čeprav jih je papež opozoril, naj ne volijo novega škofa, ker ga želi postaviti sam.⁵

Na prelomu tistega stoletja so nastale pomembne spremembe tudi v devinskem fevdalnem gospostvu, ki je mejilo na posest tržaških škofov in obsegalo del Krasa. Z ženitvijo so prevzeli gospostvo devinske posesti grofje Walsee, ki so jo razširili in si izsilili številne pravice. Od cesarja Friderika so zahtevali, sklicujoč se na teritorialno pravo, patronat⁶ nad plebanijami svojega okolja (Tomaj, Košana, Trnovo pri Ilirski Bistrici, Senožeče in Jelšane) s pravico postavljanja novih plebanov. Tržaški ordinariat se je temu odločno uprl. Walseeji so vztrajno pritiskali na tržaškega škofa, rimskega papeža in avstrijskega cesarja, a dolgo brez uspeha. Spor je prišel v razsodbo tudi na Baselski cerkveni zbor (1431-39), kjer je bil Enej Sivij Piccolomini tajnik in notar ter tako sokriv za odločitev, da grofje Walsee niso prodrli s svojo zahtevo in so morali plačati stroške.

Zato se Devinci novega škofa Piccolomini niso razveselili. On, ki je razmere poznal, se je tudi kot tržaški škof takoj postavil na stran kapitlja in že leta 1448 izdal odločbo, da izroča kraške plebanije kapitlju v last. Rambert Walsee je zbesnel. Z oboroženo silo je napadel škofijska ozemlja.⁷ Ropal je in odganjal živino. Ko pa je odšel Piccolomini v Istro pomirjat spopade med Pazinom in Motovunom zaradi zemljišča, je Walsee pripravil zasedo in ga na-

padel. Cerkveni knez je spodbodel iskrega konja in se tako rešil.

Piccolomini je v hudi zadregi izročil spor v razsodbo Frideriku III. Cesar se je odločil za taktiko čakanja, saj je škofa Piccolomini visoko cenil, do devinskega grofa pa je moral biti obziren.

Tožba Devincev je šla nato do papeža Nikolaja, nato na koprškega škofa, a ostala je brez rešitve. Tako je Piccolomini kot papež Pij II. dobil ponovno zadevo v pretres in spet potrdil, da sta plebaniji Trnovo in Tomaj, za kateri so se najbolj pulili, last tržaškega kapitlja.

Walseeji niso odnehali. Piccolomini je bil daleč, zato je trda roka Devincev ogrozila novega tržaškega škofa, tomajskega plebana De Goppa. V strahu se je umaknil v Dolino, v župnijo svetega Ulriha, v utrjeni grad in se vrnil v Trst šele leta 1459.

Spor še ni bil rešen, ampak je trajal dalje. Popustila ni nobena stran, ne škofija ne graščak.

Šele naključje in nove okoliščine so privedle do rešitve 70 let trajajočega spopada.

Leta 1462 in 1463 se je vžgalo med Trstom in Benetkami. Spopadi so bili krvavi in hudi.⁸ Tržačani so prosili papeža Pija II., bivšega tržaškega škofa, da bi izposloval mir. Mir je bil dosežen, a v korist Benečanov.

V tem napetem vzdušju je bil leta 1463 v Senožečah sklenjen mir. Pogajanja na strani kapitlja je vodil nekdanji tomajski pleban de Goppo po skriv- ▶

Tomaj pred letom 1920.

⁵ Simon Rutar v delu Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra omenja, da so si tržaški kanoniki leta 1190 prisvojili pravico voliti svojega škofa, kar je veljalo skoraj 300 let. Tej pravici pa sta nasprotovala rimski papež in cesar Friderik III., ki sta se leta 1443 dogovorila, da škofe imenuje cesar, papež pa jih posveti.

⁶ Pokroviteljstvo nad plebanijami, pridobitev pravic in obveznosti, kot da bi bili njihovi ustanovitelji. Najbolj so se potegovali za patronat nad tomajsko in trnovsko plebanijo.

⁷ Simon Rutar navaja v delu Samosvoje mesto Trst, da je tržaški škof dobil leta 948 od cesarja Lotarja II. tržaško mesto z okolico, v obsegu treh milj, kot posvetno kneževino, zato se je škof imenoval knez. Škofova posest je segala od Opčin do Predloke ter se ob morju zajedela v devinsko posest skoraj do Sesljana. Obsegala je tudi dva gradova. Čeprav so škofje po 300 letih izgubili posvetno oblast, so ohranili naziv "knez" do konca 18. stoletja (do reform Jožefa II.), nekaj svoje posesti pa še v drugo polovico 19. stoletja. Znano je, da je tržaški škof prodal Lipico nadvojvodi Karlu leta 1580. Matija Sila v delu Trst in okolica na str. 59 pa navaja: "Še danes (to je 1882) imajo škofje ostanke svojih zemljišč v Dolini (v Bregu in Žavljah), po dolinskem Krasu do Slavnika, kjer je pod vrhom Vitežem velika senožet Škofelca."

⁸ V Trstu je nastala tako huda lakota, da so v mestu celo kuhali usnje in jedli nesnažne živali, sta napisala v svojih delih zgodovinarja Rutar in Sila.

Zorko Simčič o večkulturnosti in narodnem ponosu

Pisatelj Zorko Simčič, v zamejstvu zelo znan avtor, ki je leta 1998 predaval na Dragi o vprašanju asimilacije, je novembra lani praznoval 85-letnico. Ob tej priložnosti je izšlo kar nekaj njegovih knjig. Celjska Mohorjeva družba je prav na njegov rojstni dan v Ljubljani predstavila knjigi Črni tekač in Skozi razpetosti. V Trstu smo pri Mladiki v istem času izdali njegovo knjigo kratke proze z naslovom Rimske zgodbe, ki je istočasno izšla tudi v italijanskem prevodu Aleksandre Foraus z naslovom Racconti romani. Februarja letos pa je pri Družini v Ljubljani izšla še njegova knjiga Ob žerjavici in ognju. V tej knjigi so objavljeni avtorjevi "govori in pogovori" v kronološkem redu. Med drugim je v knjigi objavljeno tudi predavanje, ki ga je pisatelj imel na Dragi 1998. leta in je izšlo v zborniku Draga '98.

Za to številko Mladike smo izbrali odlomek prav iz predavanja na Dragi in govori o slovenstvu, narodnem ponosu in asimilaciji.

Dr. Ignacij Lenček, med obema vojnama profesor moralke na ljubljanski teološki fakulteti in isto pozneje v diaspori, je napisal daljšo razpravo Iz etike narodnosti (Vrednote, 1954): "Iz do sedaj povedanega je logično sklepati, da je obramba proti asimilacijskim vplivom naravni postulat. Tudi se zdi, da je postulat narave same. Telesno-duševni značaj je tudi v teku več rodov komaj mogoče docela zabrisati. Zdi se, da bi se narava sama obupno branila tega prehoda v tuj narodni značaj. Človek ima vtis, da je prehajanje v tujo narodnost neko nasilje, nekaj proti naravi. Človek je razklan, razdvojen, čeprav se

morda ne zaveda tega, ali pa ne ve, odkod ta dvojnost. Iz takega procesa nastaja nekakšna zmes, ki nosi v sebi nesoglasje, včasih nasprotno poteze in oblike. Tako se zgodi, da potem novi rodovi niso ne eno ne drugo. Odtujili so se svojemu narodu, niso pa se vrasli v drugega. Gotovo to ni dobro za harmoničnost v telesno-duševni strukturi."

"... se zdi, da je treba iz etičnih razlogov - še bolj seveda iz zgolj narodnih - asimilacijo preprečevati, dokler je to moralno mogoče. More se zgoditi, da postane, po krivdi ali brez nje, obramba dejansko nemogoča. Če se ni mogoče več ustavljati, postane

(dalje na 3. strani platnic) ►►

◄◄ (dalje s prejšnjih strani)

nih navodilih papeža Piccolominija. Sklenjeno je bilo, da postanejo kraške plebanije župnije in da župnike postavlja grofje Walsee in njihovi dediči. Tržaškemu kapitulju pa bodo župniki odšteli dvakrat letno svoje doprinose. Dogovor je bil poslan v Rim in podpisal ga je Piccolomini, sveti oče Pij II., dne 21. julija 1464.

Tako sta bila oba cerkvena dostojanstvenika, de Goppo in Piccolomini, vpletena v bitko in razplet spora. Tomajska in druge kraške župnije, ki so prišle pod patronat Devinskih, so leta 1463 dobile vzdevek knežje, potem pa cesarske (patronato caesareno)⁹, ko je pravica umeščanja župnikov prešla na

Habsburžane oziroma na dunajski dvor in nato na italijansko vlado. Ta je to nalogo opravljala preko tržaške prefekture, tako da je izmed treh kandidatov, ki jih je predložil škofijski urad, izbrala enega.¹⁰ Ta način imenovanja župnikov je veljal do konca druge svetovne vojne, torej je senožeški dogovor držal skoraj 500 let.

⁹ To omenja tudi Valvasor: Pharr Tomaj spada k tržaški škofiji ter je cesarska ali knežja, zato tudi cesar župnike prezentira.

¹⁰ Po tem postopku je bil zadnji umeščen tomajski župnik Albin Kjuder leta 1924.

Mitja Petaros

Italijanski mini čeki

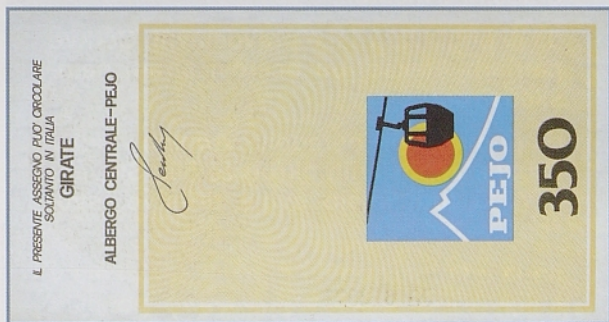
V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je v Italiji dogajala zanimiva "zgodba" zaradi neverjetnega pomanjkanja denarnega drobiža v obtoku. Temu je prispevalo mnogo različnih okoliščin.

Razmerje med bankovci in kovanci v rednem plačilnem obtoku na italijanskem polotoku je bilo v šestdesetih letih še kar znosno, saj je bilo kovanega drobiža za 3,4% vse gotovine. Sčasoma se je to razmerje zelo poslabšalo, saj so kovanci padli pod 1,7% tekoče gotovine. Razlog je bila izredno visoka inflacija, ki je spodbujala izročitev v promet neizmerne števila bankovcev, medtem ko je sprva kovanje drobiža ostalo skoraj nespremenjeno. Da bi si bolj predstavljali učinke tako visoke inflacije, ki je razsajala predvsem med leti 1974 do 1977, si oglejmo nekaj statističnih podatkov o tedanjih cenah bolj vsakdanjih stvari: leta 1970 je dnevnik stal 70 lir, leta 1980 pa 200 lir, listek za mestni avtobus: leta 1970 je stal 70 lir, leta 1980 pa 200 lir, za skodelico kave v baru smo leta 1970 potrosili tudi 70 lir (10 let kasneje pa 250 lir), kilogram navadnega kruha se je podražil (vedno v razmerju desetih let) od 230 lir do 850 lir, liter mleka od 150 lir do 480 lir, liter namiz-

nega vina od 200 lir do 660 lir, liter avtomobilskega bencina od 160 lir do 850 lir ipd. Pomanjkanju drobiža v obtoku so prispevali tudi najrazličnejši avtomati (džuboksi, fliperji, avtomatske prodajalne listkov), ki tedaj niso še delovali s specifičnimi žetoni, ampak z navadnimi kovanci. Tedanji časniki so za tako plačilno krizo z drobižem krivili tudi japonske (nekateri celo švicarske) izdelovalce zapestnih ur, češ naj bi si ti nabirali ogromne količine italijanskih kovancev (saj naj bi bila nerjaveča zlitina italijanskih novcev odlične kakovosti), da bi z njimi na zelo cenen način izdelovali spodnje ohišje milijonov zapestnih ur (tedaj se je pač začela doba prvih digitalnih elektronskih ur). Take domneve niso bile nikoli potrjene, če pa pregledamo naklado kovancev, ki jo je objavila italijanska državna kovnica, lahko opazimo, da se je morda kaj podobnega res dogajalo. Kot primer: kovance vrednosti 50 in 100 lir so do sedemdesetih let kovali v nakladi do 20 milijonov posameznih kosov vsake vrednosti posebej, od leta 1970 dalje pa so letno podvajali število nakovanega drobiža, dokler niso leta 1976 nakovali skupno čez 340 milijonov kovancev po 50 in 100 lir, naslednjega leta 550 milijonov, leta 1978 pa celo 780 milijonov kosov tega drobiža, prebivalstva pa je bilo približno za 50 milijonov ljudi, zato je res nekoliko čudno, da je drobiža zmanjkovalo oz. ga skoraj ni bilo v obtoku. Vsekakor so si trgovci pomagali, kot so vedeli in znali in so večkrat namesto drobiža kot ostanek vračali strankam telefonske žetone, znamke, celo bonbone. Banke, ki seveda niso mogle ravnati s klienti kot trgovci na drobno, pa so si zamislile iznajdljiv način, kako bi kljubovale pomanjkanju drobiža (seveda niso smele tiskati nobenega "zasilnega denarja", kot se je v kriznih trenutkih večkrat dogajalo v zgodovini, saj je tiskanje denarja značilnost države): izdajale so prave bančne čeke za izredno nizke vsote oziroma vrednosti. Banke so pač poblaščene, da izdajajo lastne čeke, vrednost pa je seveda katerakoli. Napisani vsoti na teh čekih je bila primerna tudi njihova velikost (od 110x60mm do 210x58mm) in zato se jih je takoj oprijel vzdevek "miniassegni" (mini-čeki). Prvega je dala v obtok banka Istituto Bancario San Paolo di Torino z datumom 10. 12. 1975 (nakazitelj je bilo združenje tr-

Furlanska Banca del Friuli je na mini-čeke dodala žig s prošnjo za podporo potresencem.

Barvani in pestri nadomestniki drobiža iz Trenta.

govcev istega mesta) vrednosti 100 lir. Tej banki in njenemu zgledu so sledile mnoge druge in tak način plačevanja se je razbohotil po celem polotoku. Skupno je mini-čeke izdajalo vsaj 75 posameznih bank, bančnih organizacij ali bančnih federacij, za 835 različnih vrst čekov, raznih vrednosti od 50 do celih 350 lir (skupna vrednost izdanih čekov je presežala 200 milijard tedanjih lir). Cvetela je tudi očitna špekulacija: banke so izkoriščale radovednost in tudi naivnost ljudi ter izdajale cele serije mini-čekov (z najrazličnejšimi upodobitvami, v jasne reklamne namene, saj je bil tudi propagandni učinek takega načina plačevanja zelo velik), ki so jih nato pograbili in hranili zbiralci v prepričanju, da se bo tako zbiranje obrestovalo (celo iz Nemčije, Francije, Velike Britanije in nenazadnje tudi Amerike so si zbiralci želeli v lastnih zbirkah italijanski "zasilni denar"). Hitro so nastajali katalogi in zbirateljske cene so se kar dnevno spreminjale. Med navadnimi ljudmi pa mini-čeki niso, po začetnem navdušenju, želi prevelikega odobravanja. Bili so namreč pravi

krožni bančni čeki, zato je bilo treba, da so bili na čekih označeni ne le banke izdajateljice, ampak tudi koristniki (ki so seveda morali na hrbtni strani ček tudi podpisati, da bi ta sploh veljal), datum in kraj izdaje, vsota bodisi s številko kot z besedo, vse to pa je bilo kar že vnaprej natisnato. Kot koristniki so bile imenovane najrazličnejše organizacije, tvrdke, ustanove, podjetja, združenja, male trgovine in celo posamezniki, vsak pač, ki je določeno banko poprosil, da mu v njegovem imenu natisne nekaj mini-čekov z vrednostjo drobiža (seveda je medtem pravi denar ostajal banki na razpolago). Začeli so se pojavljati ponaredki ali celo fantazijski čeki neobstojećih bank (saj v velikem kaosu najrazličnejših izdaj – po vrednosti, datumih in koristnikih – ni bilo mogoče poznati vseh izdajateljic). Papir sploh ni bil tako kakovosten, kot pri pravih bankovcih, zato so se mini-čeki hitro obrabili in so jih trgovci neradi sprejemali. Zaradi ogromne količine in različnih izdajateljcev ter koristnikov mini-čekov v prometu, so nastajale težave tudi pri njihovi ponovni zamenjavi v pravi denar v bankah (te so najraje pretvarjale v denar le tiste čeke, ki jih je bila izdala njihova bančna ustanova, zelo nerade so sprejemale mini-čeke drugih bank). Po dveh letih, odkar so se mini-čeki pojavili, je italijanska državna kovnica izročila v obtok svoj prvi obtočni kovanec vrednosti 200 lir (ta je bil iz bronaste kovine, morda zato, da ne bi nihče kovancev izkoriščal v druge namene) in nakovanih novcev je bilo ogromno, skoraj pol milijarde kosov (podobni nakladi bodisi leta 1978 in 1979, tako da je v kratkem času prišlo med potrošnike nad 900 milijonov primerkov teh novih kovancev), seveda ob takrat že običajno veliki količini klasičnih kovancev vrednosti po 50 in 100 lir. Tako so proti koncu leta 1978 z velikim zadoščenjem ljudje dokončno prenehali z uporabo mini-čekov. Tudi zbiralska strast te vrste denarnih pripomočkov se je kaj kmalu ohladila. Ostali so le še kot spomin na neko obdobje, v katerem se italijanska monetarna in državna struktura nista posebno izkazali in kar so z

Tudi goriška Kmečka banka je izdajala mini-čeke.

Mini-ček Tržaške kreditne banke.

iznajdljivostjo mnogi izkoristili: nihče ni izračunal kolikšen dobiček so imeli bančni zavodi z izdajo mini-čekov, saj ni točnih podatkov, koliko teh čekov se ni nikoli vrnilo nazaj k bankam izdajateljicam, da bi jih vnovčili, ker so se morda izgubili, pokvarili; ne ve se, kolikšno količino so ljudje spravili po zbirkah ipd.

V ogromni količini mini-čekov, ki so krožili po polotoku, vsaj dve izdaji imata tudi slovenske napise. Eno je izročil v obtok *Istituto Centrale di Banche e Banchieri* v Milanu dne 30.4.1977 za tedanjo Tržaško Kreditno banko vrednosti 100 lir. Drugo je izdalo združenje *Istituto Centrale Banche Popolari Italiane* za Kmečko banko iz Gorice 20. maja 1977, tudi vrednosti 100 lir. Ni znano, če je tudi družba *ICCREA (Istituto di Credito delle Casse Rurali ed Artigiane)*, v katero so bile včlanjene tudi slovenske hranilnice in posojilnice) izdala kakšen mini-ček za tedanje štiri slovenske Hranilnice in posojilnice, ki so delovale na Tržaškem in Goriškem (kasneje so se po dve in dve združile in preimenovala v Zadržni banki, ki imata zdaj sedež na Opčinah in v Doberdodu-Sovodnjah), vsekakor verjetno ne, ker ni nobene od tedanjih slovenskih Hranilnic navedenih v raznih katalogih mini-čekov. Slovenski banki, ki sta izkoristili možnost izdaje oz. uporabe mini-čekov sta medtem izginili, zasilni denar z njihovima nazivoma nas le še spominja na čase, ko sta v svojih poslih cveteli (in od izdaje mini-čekov je preteklo le borih trideset let)...

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da v Radovljici, rojstnem kraju Antona Tomaža Linharta, dramatika in zgodovinarja, prevajalca in šolnika, ob 250-letnici njegovega rojstva pripravljajo stalno razstavo o tem kulturniku v Thurnovi graščini v mestu...
- da je poglavar ruske pravoslavne Cerkve patriarh Aleksej po očetovi strani nemškega rodu...
- da je danes pri osrednji evropski vladi v Bruslju zaposlenih okrog že 500 Slovencev, ki tudi imajo svoje društvo, svoj zbor, svojo mašo...
- da je edini slovenski dnevnik, ki izhaja v Italiji, začel z letošnjim letom pošiljati svojim naročnikom tedensko prilogo *Novi Matajur*, ki izhaja z dvojezičnimi članki v Benečiji. Mnogi se zaskrbljeno sprašujejo, če ni to že formalni uvod v dvojezično pisanje tudi Primorskega dnevnika...
- da danes deluje v Evropi skupno 196 jedrskih elektrarn in da jih ima največ Francija (59), za njo pa Rusija (31) in velika Britanija (19), medtem ko imajo po eno samo elektrarno Litva, Nizozemska, Romunija in Slovenija...
- da se je v Sloveniji po uvedbi evra še bolj razširila numizmatika, ker so se pomnožili zbiralci te valute, saj ima evro že mnogo držav, a vsaka ima različne kovance in v promet prihajajo zmerom novi (najbolj cenjeni so San Marino, Vatikan in Monaco)...
- da ima slovenska vojska trenutno na Kosovu 143 vojakov, v prvi polovici februarja pa je odšel na tisto krizno območje celotni 10. bataljon, to je okrog 600 vojakov s potrebno bojno opremo...
- da je v Logatcu upokojeni strojevodja Mihevc v dnevi sobi svoje hiše že sedemintridesetič sestavil ogromne jaslice, za katere je uporabil tudi kamne iz Svete dežele, po jaslicah pa je razpostavil kar 700 ovčk...
- da se je v februarju v Beli peči zbralo 87 tekmovalcev s pasjimi vpregami in več kot 300 psov iz devetih držav, med njimi tudi iz Slovenije, ki je nastopila s Slovenskim klubom vlečnih psov...

LINHARTOVO SREČANJE

V Novi Gorici so v okviru 46. Linhartovega srečanja - Festivala gledaliških skupin Slovenije 18. marca podelili posebno nagrado gledališki delavki iz Benečije Marini Cernetig. Za nastop v igri dramskega odseka Prosvetnega društva Štandrež pa sta bila nagrajena Marta Bizjak in Federica Bello.

UMRL JE REŽISER JANE KAVČIČ

V noči na 20. marec je umrl filmski režiser in scenarist Jane Kavčič. Rodil se je 10. septembra 1923 v Dolenjem Logatcu. Poleg dokumentarnih in propagandnih filmov je posnel več celovečernih igranih filmov, tudi za mlade (npr. Sreča na vrhovi, Učna leta izumitelja Polža), ter napisal televizijsko in več radijskih iger.

UMRL JE NARODOPISEC TONE CEVC

Dne 10. februarja je umrl upokojeni predstojnik Inštituta za narodopisje ZRC SAZU dr. Tone Cevc. Rodil se je 31. maja 1932 v Kamniku. Raziskoval je zlasti materialno kulturo in način življenja v alpskem prostoru. Veljal je tudi za začetnika slovenske paleoetnologije. Objavil je vrsto monografij in razprav.

70-letnica mučeništva Lojzeta Bratuža

Na predvečer 70-letnice smrti skladatelja Lojzeta Bratuža je bila 16. februarja zadušnica v Gorici, Svet slovenskih organizacij pa je položil cvetje na njegov grob.

23. marca je sledila tridelna spominska pobuda, na kateri so med drugim različni zbori izvajali njegove skladbe.

Udeleženci so se najprej zbrali pred grobom, kjer je molitve vodil goriški nadškof msgr. Dino De Antoni, spregovoril pa je kulturni delavec iz Idrije Tomaž Pavšič.

Sledilo je odkritje spominske plošče na hiši v Podgori, kjer so fašisti 27. decembra 1936 zastrupili Bratuža s strojnim oljem in bencinom. Spregovorila sta predsednik rajonskega sveta Walter Bandelj in goriški prefekt Roberto De Lorenzo, medtem ko je ploščo blagoslovil škofov vikar msgr. Oskar Simčič. Pred cerkvijo v Podgori je bil še kulturni spored.

Pred Bratuževim spomenikom v parku Kulturnega centra Lojze Bratuž in v tamkajšnji dvorani pa je bil osrednji del spominskih prireditev v režiji Janeza Povšeta. Obsegal je slavnostni govor pisatelja Borisa Pahorja iz Trsta ter nastop zborov Mirko Filej in Lojze Bratuž, orkestra Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel, recitatorke Sonje Mlejnik in flvtista Fabia Devetaka.

Slovesnosti na goriškem pokopališču in v Podgori (foto J. Paljk).

KNJIGA O STANKU STANIČU

Duhovnik in publicist Jožko Kragelj je svojo najnovejšo knjigo Stanko Stanič, Življenje in delo posvetil vidnemu goriškemu duhovniku, časnikarju in javnemu delavcu Stanku Staniču (1893-1955). Izdala jo je Goriška Mohorjeva družba, 19. februarja pa sta jo v galeriji Ars v Gorici predstavila predsednik GMD msgr. Oskar Simčič in avtor ter urednik zbranega gradiva.

L'ALLIEVO DI JOYCE

To je naslov zbirke novel Draga Jančarja, ki jih je v italijanščino prevedla prof. Veronika Breclj iz Trsta, skupno pa sta jo izdala Založništvo tržaškega tiska in založba Ibiskos iz Empolija. Knjigo so zelo odmevno predstavili v avditoriju tržaškega muzeja Revoltella 15. marca. Prisoten je bil tudi avtor, ki mu bodo po tem prvencu v kratkem v Italiji objavili še nekaj prevedenih del.

**V RIMU JE UMRL
MIRO BIDOVEC**

V Rimu je 13. marca umrl zadnji brat "bazoviškega junaka" Ferda Bidovca Miro. Pokopali so ga v Trstu, saj je bil tesno navezan na tržaško slovensko skupnost. Bil je osmi izmed desetih otrok, od leta 1938 pa je živel v Rimu, kjer je diplomiral iz psihologije, teologije in filozofije, na višjih srednjih šolah pa je poučeval verouk in filozofijo.

40 let Finžgarjevega doma

Finžgarjev dom - društvo in dvorana v sklopu Marijanišča na Opčinah - praznuje 40-letnico. Na jubilej je bil uglašen letošnji Večer slovenske pesmi in besede 4. marca, ki sta ga priredila Društvo Finžgarjev dom in cerkveni pevski zbor Sv. Jernej. Ob bližnji 80-letnici so se poklonili tudi skladatelju, jezikoslovcu in narodopiscu prof. Pavletu Merkuju, o delu katerega je spregovorila Rossana Paliaga. Nastopili so Gledališka skupina Tamara Petaros, recitatorji, solisti in zbor Sv. Jernej.

Etnolog in antropolog dr. Janez Bogataj pa je 15. marca v Finžgarjevem domu osebno in živahno spregovoril o svojem starem stricu Franu Saleškem Finžgarju, s katerim je živel v tesnem sorodstvenem stiku v isti hiši do svojega 14. leta starosti, ko je znani duhovnik in pisatelj umrl.

Tretja jubilejno obarvana prireditev je bila 25. marca, ko je bil na sporedu Materinski dan z nastopi otroškega pevskega zbora Vesela pomlad, mladega pianista Roka Dolenca, skupine Tamara Petaros in recitacijami.

Dekliška skupina Vesela pomlad in napovedovalca Urška Šinogoj in Matej Susič (zgoraj levo); Pavle Merku in Rossana Paliaga (desno); spodaj: dr. Janez Bogataj (levo) in mladi recitatorji na odru za Materinski dan (desno).

Pobude ob stoletnici rojstva p. Placida Corteseja

Dne 7. marca je minilo sto let, kar se je na Cresu rodil minoritski duhovnik, urednik, mučenec zaradi ljubezni in kandidat za oltar p. Placido Cortese. Ob tej priložnosti se je zvrstilo več spomin-skih pobud.

V nedeljo, 4. marca, je bilo v baziliki sv. Antona v Padovi slovesno somaševanje, ki ga je vodil provincial padovanske province minoritov p. Marco Tasca, pridigal pa je Cortesejev življenjepisec p. Apollonio Tottoli. Ves dan so v bližnji dvorani vrteli še dokumentarec Paola Damossa iz Turina Pogum molka, ki je medtem izšel tudi na "mednarodni zgoščenci", saj so film in dodatki v italijanski, angleščini, slovenščini (sinhronizacija je opravil tržaški Radijski oder) in hrvaščini.

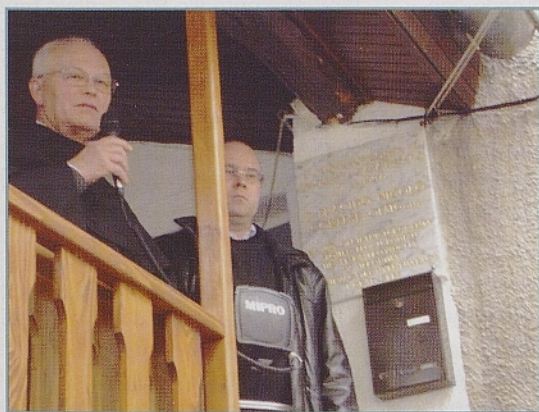
V Trstu je bila predstavitev dokumentarca za italijansko javnost 6. marca v cerkvi sv. Frančiška. Na večeru, ki ga je vodil župnik p. Lino Pellanda, so spregovorili režiser Damosso, p. Tottoli, predsednik škofijskega sodišča za patrovo beatifikacijo prof. Ettore Malnati in tržaški škof msgr. Ravignani. Italijanski sporedi RAI so 25. marca predvajali dokumentarec na deželnem omrežju.

Hrvaška minoritska provinca sv. Hieronima je na stoletnico rojstva, 7. marca, pripravila vrsto svečanosti v mestecu Cres. Najprej je bila slovesnost pred Cortesejevo rojstno hišo, ki jo je vodil gyardijan creškega samostana p. Alojzije Litrić. Župan prof. Gaetano Negovetić je odkril spominsko ploščo, ki jo je blagoslovil generalni vikar s Krka msgr. Ivan Kordić. Pel je nonet hrvaških minoritov.

Slovesnosti so se nadaljevale v šolski dvorani, kjer je poleg noneta zapela ženska skupina Teha, program pa je povezoval urednik mesečnika Veritas p. Ivan Bradarić iz Zagreba. Pozdravne nagovore so imeli hrvaški minoritski provincial p. Djuro Hontić, generalni vikar msgr. Kordić, tajnik padovanske minoritske province p. Federico Santolin, domači župnik Anton Valković in župan Negovetić. P. Ljudevit Anton Maračić iz Zagreba je predstavil svojo drugo, razširjeno izdajo Cortesejevega življenjepisa z novim naslovom Creski Kolbe. Končno je bilo na vrsti še predvajanje dokumentarca s hrvaškimi podnapisi. Uvodne misli je izrekel Ivo Jevnikar iz Trsta, po filmu pa je spregovoril še avtor in režiser Damosso.

Zadnje dejanje je bilo v cerkvi sv. Frančiška, kjer je somaševanje več desetih redovnih in škofijskih duhovnikov iz Hrvaške, Slovenije in Italije vodil reški nadškof msgr. Ivan Devčić. Pel je mešani zbor iz creške župnije sv. Marije Velike.

Zadnja slovesnost je bila naslednjega dne, 8. marca, v dvorani pri Sv. Marku v Koprju, kjer je Klub krščanskih izobražencev poskrbel za predvajanje dokumentarca Pogum molka. Večer je vodila Zlata Krašovec. Film je uvedel Jevnikar, sledil je pogovor, pri katerem so sodelovali še Mirjam Muženič, p. Tottoli in nekdanji Cortesejev sosed in strežnik na Cresu Nini Rossi iz Pirana.

Odkritje plošče na rojstni hiši p. Placida Corteseja na Cresu.

POSMRTNA KNJIGA LOJZETA ILIJE

V redni knjižni zbirki Celjske Mohorjeve družbe je jeseni posmrtno izšel roman Zadnja velesovska nuna, ki ga je napisal pisatelj Lojze Ilija (Sp. Brnik, 1905 - Los Teques, 1982). Spremni besedi je prispeval Janez Močnik.

Ilija, ki je bil pravnik in časnikar in ga je sodišče za zaščito države, ki je bdelo nad varnostjo kraljeve diktature, zaradi znanih "šenčurskih dogodkov" leta 1932 obsodilo na leto strogega zapora, se je kot študent oblikoval med Stražarji in je pred vojno pisal za Stražo v viharju in Slovenca. V času državljanske vojne je bil pri domobranski propagandi, kot begunec pa je našel nov dom v Venezueli. V letih 1958-75 je v Celovcu in Buenos Airesu v knjižni obliki izdal črtice Domače zgodbe, povesti Gospod Šimen in Huda pravda ter roman Zadnji rabin v Ljubljani. V preteklost se je zazrl tudi v omenjenem posmrtno izdanem delu.

38. PEVSKA REVIIJA

PRIMORSKA POJE

S koncertom na gradu Dobrovo v Brdih je 2. marca stekla 38. pevska revija Primorska poje, ki se bo iztekla 22. aprila, predvidoma pa bo obsegala 31 koncertov z nastopom 193 zborov in 3.800 pevcev.

Prvi zamejski koncert je bil 3. marca v Prosvetnem domu na Opčinah, 18. marca pa se je ponovila posrečena spojitve tradicionalnih revij na Koroškem in Primorskem na Trbižu, in sicer koncert Koroška in Primorska poje 2007.

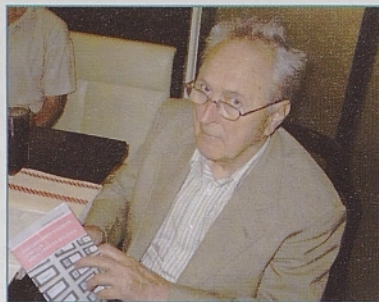
PUSTNE PRIREDITVE

Kraški pust na Opčinah je 17. februarja praznoval 40-letnico. Nastopilo je 9 vozov (za najboljšega je bil izbran voz z Opčin, sledila sta vozova iz Štavra in Praprota) in 8 skupin (najboljša: Prosek-Kontovel, nato Boljunec, Gropada-Padriče).

Mlada openska zgodovinarica Sara Perini je ob obletnici pripravila dvojezično knjigo Iz preteklosti v bodočnost, 10 - 20 - 30 - 40 let Kraškega pusta.

Naslednjega dne je bil v Sovodnjah 10. Sovodenjski pust, ki ga je priredilo društvo Karnival. Tekmovalo je 7 vozov. Na prvo mesto se je uvrstil voz iz Štavra.

Umril je prof. Anton Feinig

V bolnišnici v Celovcu je 8. marca umrl eden izmed najvidnejših koroških kulturnih delavcev, pedagog, pevovodja in narodopisec prof. Anton Feinig. Rodil se je v Svečah, kjer je tudi živel in kjer so ga pokopali, 7. junija 1931. Na Dunaju je na Filozofski fakulteti študiral

germanistiko in slavistiko, na Akademiji za glasbo in upodabljanje umetnost pa glasbo. Doktorsko disertacijo je leta 1958 posvetil imenoslovju na Koroškem. Raziskovanju krajevnih, ledinskih, hišnih in družinskih imen je ostal zvest tudi v kasnejših letih, saj je o tem napisal vrsto radijskih oddaj in objavil veliko razprav, leta 2005 pa s hčerko Tatjano v nemščini študijo o priimkih na Koroškem.

Prof. Feinig je v letih 1959-88 učil na slovenski gimnaziji v Celovcu, nakar je postal nadzornik za samo gimnazijo in pa za pouk slovenščine na ostalih koroških srednjih in višjih šolah.

Od leta 1959 do zadnjih volitev je bil kot predstavnik slovenske liste član občinskega sveta v Bistrici v Rožu. Od leta 1965 do nedavnega je v Svečah vodil moški zbor društva Kočna, do smrti pa domači cerkveni zbor. Znan je bil tudi kot solist in organist.

Prof. Feiniga so se na dan pogreba spomnili tudi na tradicionalnem koncertu Koroška poje 11. marca v Domu glasbe v Celovcu. Na prireditvi, ki so ji dali naslov Koroška pesem ne pozna meja, so nastopili tudi zbori iz matice in Italije, spregovoril pa je dr. Janko Zerzer.

MED OZOPOVCI IN OSVOBODILNO FRONTO

Inštitut za družbeno in cerkveno zgodovino iz Gorice, ki ga vodi prof. Luigi Tavano, je pri založbi Edizioni della Laguna decembra izdal zbornik Tra Osoppo e Osvobodilna fronta, Fonti e problemi di storia della Resistenza nel Goriziano (Med Divizijo Osoppo in Osvobodilno fronto, Zgodovina odporništv na Goriškem - viri in problemi). Gre za referate s simpozija, ki je bil 28. oktobra 2005 v Gorici. Na njem so nastopili tudi slovenski zgodovinarji Franc Kralj, Peter Černic in Tamara Griesser-Pečar. Knjigo, ki jo je uredila prof. Liliana Ferrari, so decembra predstavili v Gradišču, 15. marca pa v Gorici, kjer je kot referent nastopil dr. France M. Dolinar iz Ljubljane.

SLOVENC V MILANU

Društvo Slovencev v Milanu je 16. februarja priredilo Prešernovo proslavo. Slavnostni govor je imela Jasminka Mandič, recitirala sta Luka Premru in Tanja Vižintin, pozdravili pa so predsednik društva Janez Donno, Rudi Merljak iz Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Marjan Terpin za Svetovni slovenski kongres.

Slovenci v Milanu se že 39 let zbirajo pri mesečni maši v slovenščini, imajo pa tudi tečaj slovenščine s 14 dijaki.

HORST OGRIS NAGRAJEN

Jurčičevo nagrado za leto 2006 je 6. marca v Ljubljani prejel znani koroški časnikar, urednik slovenskih kulturnih sporedov ORF v Celovcu Horst Ogris.

Umrl je koroški duhovnik in kulturni delavec Lovro Kaselj

Koroška je 21. marca izgubila še enega vidnega javnega delavca, duhovnega svetnika Lovra Kaslja. Rodil se je 7. avgusta 1913 v Grebinjskem kloštru. Teologijo je študiral v Celovcu in bil posvečen v duhovnika leta 1939. Kot kaplan in upravitelj je služboval v več koroških župnijah, od leta 1952 do upokojitve leta 2002 pa je bil župnik v Hodišah.

Lovro Kaselj je bil soustanovitelj in dolga leta odbornik Narodnega sveta koroških Slovencev ter odbornik Mohorjeve družbe. V letih 1971-83 je bil predsednik Krščanske kulturne zveze, nato podpredsednik, od leta 1989 pa njen častni predsednik. To je bil čas bogatega dela, tesnejših povezav s Tržaško in Goriško, a tudi z matično Slovenijo. Leta 2003 mu je KKZ posvetila obsežen zbornik, ki poleg drugega gradiva vsebuje njegovo avtobiografijo.

Tudi sam je pisal pesmi, prozo in dramatiko. Nastopal je kot prevajalec in publicist. Že kot bogoslovec je urejal glasilo Bratoljub, v letih 1960-69 je urejal revijo Vera in dom oz. Družina in dom, pisal pa je še v Mohorjeve koledarje, Nedeljo, Naš tednik in druge liste.

75 let radia v Trstu

Oktober lani je minilo 75 let, kar je italijanska državna radijska družba EIAR odprla svojo radijsko postajo v Trstu.

Deželni sedež RAI je ob jubileju 23. marca letos priredil kulturno prireditvev v dvorani Tripcovich v Trstu. Čeprav je vsebovala več prijetnih in zanimivih delov, je izz-

venela kot obujanje spominov le na radio - italijanski radio, in to italijanski radio v Trstu, čeprav je sedež RAI v Trstu že dolga desetletja deželni sedež ustanove, ki skrbi tudi za goriško, videmsko in pordenonsko pokrajino, pripravlja televizijska poročila in sporede, goji čezmejno ter srednjeevropsko sodelovanje, predvsem pa oddaja nekaj malega tudi v furlanščini, kar zadeva radijske sporede, pa celo daleč največ v slovenščini (12 ur in pol dnevno).

Veliko bolj celovito podoba podaja knjiga Radio Trieste 1931-2006, ki sta jo uredila nekdanji in sedanji ravnatelj sedeža Guido Botteri in Roberto Collini, izdala jo je založba ERI, predstavili pa so jo dan pred prireditvijo. V knjigi je več avtorjev popisalo zgodovino javne radiotelevizije v Trstu. Dva temeljna prispevka, ki sta objavljena v italijanščini in slovenščini, sta napisala upokojena vodilna slovenska predstavnik tržaške postaje Saša Rudolf (Informativne oddaje v slovenščini) in Nataša Sosič (Nekaj utrinkov iz zgodovine slovenskih radijskih oddaj), krajše sestavke o slovenskem radiu, delno objavljene v obeh jezikih, pa so prispevali še Dušan Jakomin, Alojz Rebula, Jože Pirjevec in Boris Pahor.

POTI NASILJA NA TRŽAŠKEM

Deželni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Juljski krajini je s pomočjo tržaške pokrajinske uprave izdal dvojezično knjižico več avtorjev Po poteh nasilja v 20. stoletju v tržaški pokrajini. Gre za zgodovinski in praktični vodnik za obisk enajstih simbolnih krajev, ki jih je prizadelo nasilje te ali one strani. Med njimi najdemo tudi Narodni dom, spomenik na bazovski gmajni (ne pa openskega strelišča), Mačkolje in Mavhinje, seveda pa tudi Rižarno, bazovsko "fojbo", nekdanje istrsko begunsko taborišče itd. Vodnik so predstavili 15. februarja na izrednem zasedanju tržaškega pokrajinskega sveta.

MARJAN BEVK NOVI PREDSEDNIK DRUŠTVA TIGR

Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske je imelo 17. marca občni zbor v Kobaridu. Po obsežni in polemični razpravi so sprejeli spremembe statuta in izvolili novo vodstvo, ki mu predseduje režiser Marjan Bevk, v odboru pa sta iz zamejstva Livio Valenčič in Rudica Požar.

S spominskima plaketama so se spomnili dveh članov odbora, ki sta preminila v času ravno končanega mandata - zamejske odbornice Nadje Maganje Jevnikar in predsednika Franja Batagelja.

L'ALLIEVO DI JOYCE

To je naslov zbirke novel Draga Jančarja, ki jih je v italijanščino prevedla prof. Veronika Breclj iz Trsta, skupno pa sta jo izdala Založništvo tržaškega tiska in založba Ibskos iz Empolija.

Knjigo so zelo odmevno predstavili v avditoriju tržaškega muzeja Revoltella 15. marca. Prisoten je bil tudi avtor, ki mu bodo po tem prvencu v kratkem v Italiji objavili še nekaj prevedenih del.

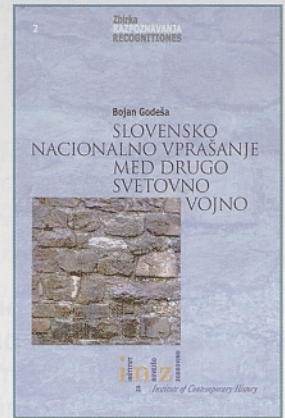
UMRL JE GLASBENIK JANEZ BOLE

V Ljubljani je umrl dirigent in glasbeni pedagog Janez Bole. Rodil se je 7. marca 1919 na Brezjah, kjer so ga tudi pokopali 26. februarja. Poučeval je sprva na srednji glasbeni šoli, nato 18 let dirigiranje in zborovsko petje na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Vodil je 21 zborov in krepko vplival na vzpon slovenske zborovske poustvarjalnosti. V letih 1951-57 je bil prvi umetniški vodja Slovenskega okteta, pozneje je vodil Slovenske madrigaliste, Akademski pevski zbor Tone Tomšič in druge sestave. Sodeloval je tudi z zamejskimi glasbeniki in med drugim vodil dva poletna seminarja Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta.

Razpoznavanja/Recognitiones

Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani, katerega direktorica je dr. Jera Vodušek Starič, je ob uveljavljeni reviji *Prispevki za novejšo zgodovino pred časom* uvedel še knjižno zbirko svojih raziskovalcev *Razpoznavanja/Recognitiones*, ki jo ureja dr. Žarko Lazarevič.

Leta 2005 je dr. Jurij Perovšek v njej izdal monografijo *Na poti v moderno, lani pa so v zbirki izšle študije, ki so jih napisali doktorji zgodovinskih znanosti Bojan Godeša (Slovensko nacionalno vprašanje med drugo svetovno vojno), Aleš Gabrič (Šolska reforma 1953-1963), Damijan Guštin (Za zapahi: prebivalstvo Slovenije v okupatorjevih zaporih 1941-45) in Peter Vodopivec (O gospodarskih in socialnih nazorih na Slovenskem v 19. stoletju).*

HARFISTKA JASNA CORRADO MERLAK

Tržaška harfistka Jasna Corrado Merlak je 21. marca po dolgem premoru zaradi boleznih nastopila na samostojnem koncertu v okviru abonmaja tržaške Glasbene matice Glasbeni spleti.

V ŽENSKEM PEKLU

Bivša tržaška interniranka Sava Rupel, ki je svoje spomine na nacistične lagerje že pripovedovala za knjigo tržaškega zgodovinarja Marca Coslovicha, je protagonistka novega pričevanjskega dela, knjige-intervjuja *V ženskem peklu*, Savina zgodba. Pripravil jo je književnik Boris Kobal, izdalo pa Založništvo tržaškega tiska. Spremnobesedo je napisala tržaška zgodovinarica Marta Verginella z ljubljanske univerze.

Svinec in srebro

V italijanski kulturni javnosti in vsedravnem tisku ima velik odmev najnovejša knjiga zgodovinarja Carla Spartaco Capogreca, ki ga pri nas poznamo zlasti po temeljnem delu o italijanskih koncentracijskih taboriščih *I campi del duce* (Dučeva taborišča).

Pri založbi Donzelli v Rimu je januarja izdal študijo *Il piombo e l'argento*, *La vera storia del partigiano Facio* (Svinec in srebro, Resnična zgodba partizana Facia). V njej zgodovinsko natančno in pripovedno učinkovito popisuje življenje in smrt Danteja Castelluccija ter manipulacije v zvezi z njegovo tragično zgodbo. Bil je namreč priljubljen komunistično usmerjen partizanski poveljnik v okolici Parme, a so ga sami tovariši garibaldinci zaradi spletk obsodili na smrt in 22. julija 1944 ustrelili, država pa mu je leta 1963 posmrtno podelila srebrno kolajno, češ da so ga umorili nacifašisti.

HUMARJEVA NAGRADA IN KNJIGA O KATOLIŠKEM DOMU

Tretje Priznanje Kazimir Humar, ki ga podeljujejo Kulturni center Lojze Bratuž, Združenje cerkvenih pevskih zborov in Zveza slovenske katoliške prosvete, sta na slovesnosti 28. februarja v Centru Bratuž prejela zasluzna zborovodkinja in zborovodja Elvira Chiabai ter Zdravko Klanjšček.

Prof. Marija Kacin pa je predstavila knjigo *Naš kulturni hram in njegovi graditelji*, ki jo je uredila skupno z Vereno Koršič Zorn, izdala pa jo je Goriška Mohorjeva družba. Gre za zgodovino izgradnje Katoliškega doma, čemur sta sledila postavitev telovadnice leta 1987 in dozidava ter preoblikovanje Katoliškega doma v Kulturni center Lojze Bratuž leta 1996.

Pesem mladih

foto KROMA

foto KROMA

Na Pomorski postaji v Trstu je bila 18. marca tradicionalna revija Zveze cerkvenih pevskih zborov Pesem mladih. Njeni začetki segajo v leto 1971. Tokrat je nastopilo kar 22 skupin, med njimi kot gost zbor Osnovne šole Srečka Kosovela iz Sežane. Častni gost revije je bil tržaški skladatelj prof. Pavle Merku.

UMRL JE PISATELJ SMILJAN ROZMAN

Sredi marca je umrl pisatelj, dramatik, glasbenik in slikar Smiljan Rozman. Rodil se je 28. januarja 1927 v Celju. Napisal je vrsto romanov, novel, črtic in humoresk, scenarijev za lutkovne in risane filme ter televizijske drame, izkazal pa se je tudi kot otroški in mladinski pisatelj.

VURNIKOVA KAPELA

V tržaški škofijski palači so pred kratkim končali z restavriranjem znamenite, a pred tem dolgo nedostopne kapele, ki jo je na željo škofa Andreja Karlina leta 1913 v duhu secesije preuredil in opremil arhitekt Ivan Vurnik, pri čemer je z oljnimi slikami sodelovala njegova žena Helena.

BOROVNICA 45

Tudi v Gorici je bila predstavitev knjige o doživetjih italijanskega častnika v povojnem vojaškem ujetniškem taborišču v Borovnici Borovnica '45, Al confine orientale d'Italia, Memorie di un ufficiale italiano (Borovnica 45, Na italijanski vzhodni meji, Spomini italijanskega častnika). Pod psevdonimom Gianni Barral jo je z uvodno besedo tržaškega zgodovinarja Raoula Pupa pri založbi Edizioni Paoline in s pokroviteljstvom društva Concordia et Pax iz Gorice izdal okcitski kulturni delavec Ezio Martin. Avtor, ki se je oženil s Slovenko in vzljubil slovensko kulturo, saj je prevedel več slovenskih del v italijanščino, je del svojih spominov že pred leti objavil v tržaškem Zalivu.

BARTOLOVA TRILOGIJA

V Društvu slovenskih pisateljev v Ljubljani so 23. februarja predstavili tretji in zadnji del tržaških mladostnih spominov, ki jih je pisatelj Vladimir Bartol objavjal kot podlistek v Primorskem dnevniku v letih 1955-56. Pod skupnim naslovom Mladost pri Sv. Ivanu jih je izdala založba Sanje. O tretji knjigi, ki nosi naslov Romantika in platonika sredi vojne, so spregovorili pisateljev sin Bojan Bartol, pisec spremnih besedil Dušan Jelinčič in urednik založbe Rok Zavrtnik.

Operacija Julijska krajina

Tržaški zgodovinar dr. Gorazd Bajc (roj. 1972), ki dela kot raziskovalec v Znanstveno-raziskovalnem središču Univerze na Primorskem in predava na tamkajšnji Humanistični fakulteti, je pod naslovom Operacija Julijska krajina pri založbi Annales v Kopru objavil svojo dopolnjeno doktorsko disertacijo. O vsebini govori podnaslov: Severovzhodna

meja Italije in zavezniške obveščevalne službe (1943-1945).

To je tretja Bajčeva monografija, ki nadgrajuje njegove dosedanje raziskave o odnosu zahodnih zaveznikov do razmejitev med Italijo in Jugoslavijo, o obveščevalnih službah in njihovih misijah na spornem ozemlju (pri čemer se obravnavajo tudi "primorski padalci" in pa misije italijanske kraljeve vojske), o odnosih med slovenskimi in italijanskimi partizani, med garibaldinci, ozopovci in salojskimi enotami itd.

Knjiga ima 476 strani, je bogato dokumentirana in sloni pretežno na britanskih in ameriških arhivskih virih.

Društvo slovenskih izobražencev

Prof. Renata Brovedani in Mara Černic.

Društvo slovenskih izobražencev nadaljuje s svojimi rednimi kulturnimi in družabnimi večeri v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici. Prvi večer v mesecu februarju je bil v ponedeljek, 5. februarja, in je bil posvečen evropskemu letu enakih možnosti. Na to temo sta govorili predsednica deželne komisije za enake možnosti Renata Brovedani in podpredsednica Mara Černic.

V ponedeljek, 12. februarja, je društvo v sodelovanju s Slovensko prosveto priredilo tradicionalno Prešernovo proslavo, ki jo

vsako leto ob slovenskem kulturnem prazniku povezuje z nagradami Mladi oder in z literarnimi nagradami Mladike. Govornica na letošnji proslavi je bila dr. Nataša Sosič, pri kulturnem programu pa so sodelovali člani Radijskega odra Matejka Peterlin, Julija Berdon in Tomaž Susič ter mladi glasbeniki Alenka Cergol, Petra Marega, Sara Bembi, Jagoda Castellani in Carlo Venier iz razredov prof. Beatrice Zonta in Erike Slama iz šole Marij Kogoj pri Glasbeni matici v Trstu. O nagrajencih literarnega natečaja smo pisali že

Prešernova proslava: pogled v dvorano med govorom dr. Nataše Sosič in nastop pianistke Alenke Cergol.

foto KROMA

Nagrajenki literarnega natečaja Mladike Marica Škorjanec Kosterca (levo) in Helena Ogorelec (desno).

Nagrajenca literarnega natečaja Mladike Mateja Gomboc in Jože Klančnik.

Nagrajenka Marija Šedivy in kvartet flavt iz razreda prof. Erike Slama pri Glasbeni matici v Trstu.

v prejšnji številki, o prejemnikih priznanj Mladi oder pa poročamo posebej.

Naslednji ponedeljek, 19. februarja je društvo posvetilo Kobilarni Lipica, o načrtih katere je govoril njen direktor Matjaž Pust. Ob svetovnem dnevu jezikov pa je društvo zadnji ponedeljek v februarju posvetilo predavanju na temo "Kaj nam pripovedujejo besede našega jezika. O Bezlajevem etimološkem slovarju." Na to temo je govorila slavistka dr. Metka Furlan iz Ljubljane.

Večeri DSI so vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Trstu.

Direktor Kobilarne Lipica Matjaž Pust in slavistka dr. Metka Furlan.

Priznanja Mladi oder

foto M. Susič

Na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani so podelili priznanja Mladi oder ljubiteljskim gledališkim skupinam na Tržaškem.

Priznanja Mladi oder, ki sta jih letos že dvaintrideseto leto podelila Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici in Slovenska prosveta iz Trsta, so na Tržaškem podelili na Prešernovi proslavi ob dnevu slovenske kulture v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 12. februarja. Priznanja za delo na ljubiteljskem gledališkem področju so prejeli: dijaki srednje šole Kosovel - Levstik s Proseka; igralska skupina Tamara Petaros z Opčin; zbor Ladjica iz Devina; otroški pevski zbor Anton Martin Slomšek iz Bazovice; Oder mladih Slovenskega kulturnega društva Igo Gruden iz Nabrežine; gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba; tečajniki gledališkega tedna za najmlajše v organizaciji Radijskega odra in Slovenske prosvete; Slovenski oder; Slovensko dramsko društvo Jaka Štoka s Proseka in Kontovela; "skupina staršev otrok, ki obiskujejo otroške vrtce in osnovne šole Openskega didaktičnega ravnateljstva", ki so se zbrali in skupaj pripravili odsko priredbo pravljice Nerodna Avguština.

9. Gledališki vrtiljak

Tudi letos se je Gledališki vrtiljak, ki ga je že deveto leto pogljal Radijski oder v sodelovanju s Slovensko prosveto, dokončno odvrtil in zaključil sezono. V letošnjem uspešnem abonmaju, ki so ga organizatorji pripravili s pomočjo Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica, je bilo na sporedu sedem predstav. Zadnja je bila na vrsti pravljica Rdeča kapica v duhoviti izvedbi Mini teatra iz Ljubljane v nedeljo, 11. marca.

Ocene

RAZSTAVE

NOVA RAZSTAVA V NARODNI IN ŠTUDIJSKI KNJIŽNICI V TRSTU

Narodna in študijska knjižnica v Trstu je bila v petek 15. decembra lani, prizorišče odprtja nove razstave, hkrati pa tudi prijetnega in zanimivega pogovora o razstavljenih delih. Štefan Pahor, tržaški umetnik mlajše generacije, je predstavil svoja najnovejša dela s skupnim naslovom *Sledovi, enajst kompozicij*. S Pahorjem se je pogovarjala Jana Pečar, tudi sama umetnica in aktivna članica društva Kons.

Štefan Pahor, letnik 1969, se že nekaj let posveča likovnemu ustvarjanju in ima za sabo tri samostojne in štiri skupinske razstave, v Trstu, Gorici in okolici. Je član društva Kons, udeležuje se slikarskih ex tempore, na Mednarodnem slikarskem natečaju Istrart pa je prejel drugo nagrado.

Na razstavi v Centru Lojzeta Bratuža na začetku leta 2005 je opozoril nase z zanimivim ciklom slik na temo mesta ali mrtvega mesta. Platna v mešani tehniki so prikazovala skrivnostne obrise stavb, ki so nas s svojo bistvenostjo in dramatičnostjo barvnih kontrastov opozarjala na neizbežnost minevanja. Tokrat je vzel v precep nekaj še bolj specifičnega, a prav tako povezanega z minevanjem časa. Njegove slikarske površine so izseki barvnega ometa, na katerih je preobrazbo doživel kak predmet, ki se je skoraj naključno znašel na njem. Štefan Pahor je prisotnim razkril, za katere predmete gre, vendar je to postranske važnosti, saj so uporabljeni elementi izgubili svojo namembnost. Nanje je vplival nekako tako, kot bi se hotel nadomestiti spreminjanju v naravi, kot bi naglo zavrtil kolo časa in opazoval, kaj bo nastalo iz te igre. Besedo "igra" je sam večkrat uporabil, saj mu je ludičnost bistveni postopek pri ustvarjanju. Izjavil je, da je na slikah marsikaj naključno, ne pa nenačrtovano. Nastajanje del je po njegovi izjavi eno-

ko važno kot končni rezultat.

Na skupinski razstavi članov društva Kons je bila tema prosta, obvezna pa je bila mera eksponatov, in sicer 50 x 50. Že takrat si je Štefan zaželel, da bi izdal enovit cikel slik z istim formatom. Vabilo, naj razstavlja v prostorih knjižnice, je bilo še dodatna spodbuda. Močne barvne kontraste so v večini primerov nadomestile zemeljske barve, ki se svobodno in sproščeno prelivajo na površini, na katero nanaša avtor različne materiale, pesek, košček tkanine, plastiko, kovinske delce obrabljenih računalnikov ali lesene dodatke. Vse je, brez izjeme, podvrženo spreminjanju v času, umetnik te preobrazbe opazuje, jih vestno beleži in ponuja v razmislek kot nekakšne arheološke najdbe.

Pri takem delu se spajata dve težnji. Idejo in načrt vodi razumsko odločanje, ki se očitno kaže tudi v kompoziciji elementov. Vsaka slika pripoveduje o posameznem predmetu, ta je postavljen skoraj na rob, kot bi skušal nekam zbežati, umetnikova roka pa ga je pravočasno zadržala. Koliko je predmet izgubil svojo izvorno obliko in podobo, je odvisno od avtorjevega hotenja in tu prihaja do izraza njegovo čustveno odzivanje na delo samo. Na vprašanje, kdaj je slika končana, odgovarja avtor, da tega pravzaprav ne ve, morda nikoli. Še in še bi se ukvarjal z njo, ji kaj dodal, kaj odzvel, ker gre vsekakor za potrebo po iskanju in raziskovanju novih možnosti.

Pri tem ni brez vpliva misel na Kosovo in na njegov apokaliptični pesimizem.

Na vprašanje, kateri umetnik mu je blizu, odgovarja Pahor, da sta to Burri zaradi materičnosti in Pollock s svojo poetiko slučajnosti.

In še: od figurativnosti se je v zadnjih letih oddaljil v smeri vse večje abstrakcije, vendar si zdaj želi spet nazaj k izhodišču, torej k figurativnosti.

Tudi prisotni so postavili nekaj vprašanj, na primer o tem, ali ima umetniško ustvarjanje vpliv na ljudi. Glede tega je Štefan izrazil svoje rezerve, saj so drugi mediji, na primer televizija, veliko bolj prisotni v našem

življenju. Likovna dela ne prihajajo tako direktno do ljudi, za obisk razstave se je treba namreč odločiti.

Razstava je ob pogovoru, ki ga je spretno vodila Jana Pečar, doživela veliko pozornost, tako da je padel tudi predlog o pogostejših srečanjih ob umetniških delih, da bi se zapolnila tista vrzel nedojemljivosti, ki se večkrat pojavlja v odnosu do sodobnega ustvarjanja. Na misel mi prihaja Černigojevo vztrajanje pri trditvi, da je bistvena kvaliteta slike njena zanimivost, odkrivanje te razsežnosti pa ni nekaj samoumevnega ali intuitivnega, ker zahteva znanje in sposobnost razumevanja.

Magda Jevnikar

KNJIGE

MAJDA ARTAČ STURMAN RAPSODIJA O GORIŠKEM SLAVČKU

Besede o Simonu Gregorčiču, o njegovih pesniških stvaritvah, o predanosti duhovniškemu poklicu, o presenetljivem vizionarstvu in o njegovih neverah pršijo v teh dneh za nas kot gosti novembrski dež. Kot lajne se vrtilo v šolskih učilnicah, v lepih izrečenostih zadonijo iz radijskih sprejemnikov, častljivo se zapisujejo v časnikih, zazvenijo veličastno na prireditvah in v priložnostnih razmišljanjih literarnih zgodovinarjev. Kajti vsi, ki se radi pogrezajo v Gregorčičeve pesniške prostore, se skušajo ob 100 letnici pesnikove smrti s tenkočutnostjo dotakniti blagodejnih rim goriškega slavčka in razkriti droben delček neizrekljivih skrivnosti njegovih zlatih verzov. Svoje miselne nastavke večinoma zasidrajo v vsebinske razglašenoosti ali v tista Gregorčičeva snovanja, kjer pridejo do izraza zamolkla osamljenost, votlo hrepenenje, vdana odpoved, moreče prikrajševanje in strupeni dvom nad človeškim bivanjem. Hkrati pa med napete lirske položaje in izostrenen bolečine literarni zgodovinarji

vpletajo nekatere Gregorčičeve rime utrinke, ki jih pogostoma povezujejo z razpenjenimi valovi zelene reke in sončnimi jasninami planinskega raja.

Profesorica Majda Artač Sturman je Gregorčičevemu ustvarjanju posvetila tri literarne eseje s skupnim naslovom Rapsodija o goriškem slavčku in s podnaslovom Biseri, cvetje in antika v poeziji Simona Gregorčiča. Svoj raziskovalni projekt je avtorica zasnovala nekoliko samosvoje, z Gregorčičevo zlato poezijo je vzpostavila nek osebni dialog. Iz razvejanosti motivov je odbrala le tiste, ki kot sama zapiše v Uvodnih akordih "izžarevajo svetlobo, občutje zadoščenosti in harmonije". Njeno zanimanje je tako zajadralo med tiste pesniške podobe, ki jih je literarna veda do sedaj nekoliko zane-marila, ki pa se po avtoričinem mnenju obsesivno pojavljajo v Gregorčičevih pisanjih v vseh časih njegovega ustvarjanja. V prvi vrsti je to motiv biserov, ki je tematsko povsem gibljiv, saj ga avtorica zasledi tako v domoljubnih kot v osebnoizpovednih liricah, pa tudi v ljubezenskih in pripovednih poezijah. In če še naprej sledimo avtoričinim iskanjem opazimo, kako nepredvidljivo skače bela bleščeča kroglica po Gregorčičevih rimah. Tako ji včasih pesnik posveti kopico verzov oz. Pravo pesem, ponekod jo vključi v iznajdljivo lirsko podobo, včasih jo vklene v svobodno nepovezano kombinacijo besed, ali prilepi na izzivalno metaforo. Opisano prožnost zasledi profesorica Artač tudi na pomenski ravni, saj Gregorčič prisoja biseru različne smisle. V nekaterih pesmih jih poveže z ljudskim prepričanjem o dragocenosti in lepoti, drugod pa se v celoti oprime antičnega pojmovanja bisera, ki se navezuje na žensko otožnost in lunino srebrnino. Na več mestih pa ga simbolno poveže z lepoto in bolečinami svojega ustvarjanja.

S tako nazornostjo in utemeljenostjo razvija svoja razmišljanja o Gregorčičevih biserih avtorica, s podobnim postopkom se loteva motiva cvetenja, ko postane za bralca pravi vodnik, ki ga pelje skozi pesnikove gredice med rožice solzeče, med trna cvetenja, med ponižne šopke vijolic. Svoje sprehode med vrtove poezije opremi avtorica s številnimi citati, kar spreminja učeno branje v užitek, še posebno v teh pustih dneh, ko zadobivajo razcvetele dalije rjava obrobja in usihajo

gorečke na oknih.

Pravo jesensko razpoloženje pa zasledimo v tretjem eseju, ki obravnava vdor antike v Gregorčičeve rime. Tu se svetla namigovanja nekoliko stemnijo, kajti pesnikovo najgloblje srečanje z antiko se je izvršilo v zadnjem pesnikovem času, ko je goriški slavček že podlegel pritiskom intimne resignacije in udarcem telesne vpehanosti.

V svojih pisanjih se je avtorica opovedala strogo strokovnemu izrazju in znanstvenemu slogu ter iskala živahniji ton, ki ga je ustvarila s prijetno citatno gibljivostjo. Hkrati pa je v svoja pisanja vnesla neko lirično vznesenost in izrazno vzhičenost, kar se spodobi za vsako pravo rapsodijo in kar je dosegljivo le, ko o pesniku razmišlja pesnica.

Rapsodija o goriškem slavčku dosedanjih vednosti o Gregorčičevih snovanjih ne izpodbija, temveč dopolnjuje in nadgradi z novimi poudarki in modernejšimi prijemi. Gregorčičeva duša ostaja torej še naprej mozaik, sestavljen iz temnih in svetlih kamenčkov, toda prav na te svetleče dele je profesorica Artač nasula nekaj bleščic, da jasneje žarijo.

Pa še utrinek iz šolskega vsakdana: ko stopam med klopki in ponujam dijakom liste s poezijami, me večkrat otožno pogledajo in vprašujoče zinejo: "Profesorica, nimate nič veselejšega?" Mislim, da knjiga ponuja neke živahnije razčlenitve, ki pritegnejo tudi mlajšega bralca, kar v celoti podpre tudi vabljiva pomladno zelena naslovna platnica, ki jo je oblikoval Matej Susič.

Vilma Purič

JOHN CORSELLIS IN MARCUS FERRAR SLOVENIJA 1945

Med najbolj brani knjigami v Sloveniji v zadnjem času je skupno delo angleških avtorjev Johna Corsellisa in Marcusa Ferrarja, ki nosi podnaslov "Smrt in preživetje po drugi svetovni vojni" in ki obravnava najbolj tragično dogajanje – veliki eksodus v maju 1945 na Koroško in izročitev 12.000-glave domobranske vojske Titovim silam. Kot je znano, je stala na začetku velikega pomora, ki je potem sledil na raznih krajih in posebno v gozdovih Kočevskega Roga, odločitev vodstva 5. korpusa 8. angleške armade, ki je

bila zasedla Avstrijo. Lahko je videti posebno zgodovinsko nemezo v tem, da sta prav dva člana naroda, ki nosi odgovornost za to, kar je za Slovence narodni holokavst, napisala o tem do slej ne samo najpopolnejšo, ampak tudi najpietetnejšo knjigo. Knjiga namreč ni nastala iz neke suhe zgodovinske pobude, saj ne Corsellis ne Ferrar nista zgodovinarja, ampak iz občutka moralne krivde, ki ju je kot Angleža mučil ves povojni čas.

Ampak naj se najprej ustavimo ob teh dveh likih.

John Corsellis je dvajsetleten stopil v angleško armado in sledil njenemu pohodu iz Egipta preko Italije do Avstrije kot član kvekerske humanitarne ustanove Friends Ambulance Unit, se pravi kot bolničar. Tako je z 8. armado prišel v južno Avstrijo in v sklopu njene 5. korpusa na Koroško. To se je zgodilo v dneh, ko se je čez prelaz Ljubelj v Karavankah privalila množica okrog 20 tisoč slovenskih vojakov in civilistov, ki so ji kmalu sledili begunci drugih narodov – Srbov, Hrvatov in Kozakov. Corsellis je bil dodeljen slovenskim beguncem v Vetrinju in v Lienzu, potem pa taboriščnemu centru za tuberkolozo v Spittalu. Slovence je izredno vzljubil zaradi njihove snage, discipliniranosti in moralnosti. Zato ga je kot človeka in kot Angleža strašno prizadelo, ko je komanda 5. korpusa s prevaro – se pravi s trditvijo, da gredo v Italijo – izročila slovenske domobrance Titu. Po vojni je Corsellis 30 let nosil v sebi muko te soodgovornosti, dokler se ni – tudi po navetu slovenskega psihiatra in bivšega taboriščnika dr. Jožeta Jančarja – odločil, da bo napisal knjigo o svoji preteklosti.

Podpora kvekerskega sklada mu je omogočila, da je obiskal nešteto slovenskih emigrantov po vseh celinah. Med tem zbiranjem gradiva mu je prišel v roke predragocen vir – dnevnik bivšega begunca Franceta Perniška, ki je bil izšel v Argentini. Nadaljnje srečno naključje je hotelo, da se je srečal z bivšim dopisnikom Reutersa v Zahodni Evropi med hladno vojno Marcusom Ferrarjem in to prav v času, ko se je ta v kratkem mislil poročiti s Slovenko. Tematika, kot sam pravi v uvodu v knjigo, je popolnoma prevzela tudi Ferrarja. Odpotoval je v Severno Ameriko, Argentino in Slovenijo, da bi dopolnil Corsellisovo gradivo. Tako

sta se vključila v delo oba.

"Med pripovedovanjem svojih zgodb so bili vsi begunci enako ganjeni," je zapisal v omenjenem uvodu. "Mnogi so začeli svojo razvneto pripoved takoj, ko je eden od piscev stopil skozi vrata... John mi je zgodbo o svoji travmi povedal po dveh letih in pol intenzivnega sodelovanja, le nekaj tednov pred oddajo knjige v tisk."

Gre torej za knjigo, rojeno iz moralne travme.

Prvo, čemur se mora bralec pokloniti, je obseg gradiva, ki sta ga uporabila; nešteto je intervjuvanih beguncev in njihovih izjav. Drugo, kar slovenskega bralca posebej gane, je vzdušje pietete, s katero se avtorja sklanjata nad tragedijo, ki jo opisujeta. Nad vsakršnim političnim vrednotenjem, tudi nad njuno rezerviranostjo prezagretega begunskega protikomunizma, prevladuje temeljno in jasno krščansko sočutje s trpečim človeškim bitjem.

Knjiga ima skoraj 350 strani in je opremljena z – zaradi starosti fotografij žal zbledelimi – ilustracijami. Besedilo je prevedla Evelina Ferrar. Lektorirali sta Nuša Mastnak in Alenka Kobler, knjigo je opremil Jure Jančič, s finančno podporo Ministrstva za kulturo RS pa jo je izdala založba Mladinska knjiga. Število naklade – 600 izvodov – je presenetljivo nizko, tako da bi morda človek utegnil zasumiti pri stvari bolj politično kot ekonomsko zaskrbljenost.

A. R.

DRAGO ŠTOKA ZAČETI ZNOVA Mladika, 2006

Prizemni prostori so vedno zagonetka, izrisujejo se spotoma, nastajajo brez trdnih opor in dokončnih oprijemljivosti. Danes so polni sonca, jutri se ugrezajo v mrak, včasih jih kar prekrije tema. V skritih vogalih so nastavljene pasti, ki grozijo s stagnacijo ali z avtomatskim kroženjem do onemoglosti, ko nastopijo vdanosti in marsikdo občepi sam v brezizhodnosti.

Knjiga kratkih zgodb in črtic, ki jo je napisal Drago Štoka in Vam jo danes predstavljamo, pa se ne zaustavi ob tej filozofiji nemožnosti in napoveduje drugačne obrate. Že naslov Začeti znova obeta prenovitvene utripe in glavni junak je res človek neukrotljive-

ga duha, ki se venomer prenavlja, odkriva nove izzive, tudi v najtežjih trenutkih ne pozna resignacije in išče vselej svetlejša obzorja. Enak pomenški prizvok izžareva tudi platnica, na kateri odprta vrata vodijo v razsvetljeno sobo, kar nedvomno podkrepi sporočilo upanja in ojači željo po rešitvi. Izriše se tako življenjska pot s konci in začetki, s prehodi in povzetki, s težko skovanimi zametki in odločnimi prekinitvami. To je bivanjska cesta, ki vodi iz enega kraja v drugi, iz kmečke hiše na obrobju kraške vzpetine v stanovanja z modernejšim pohištvom, iz zguljenih študentskih poti do žametnih stolov deželnega sveta, vselej naprej in vedno više, oblikuje se kot razvojna premica ali iztreljena puščica. Pri tem ostajajo preživelosti zasidrane globoko v zavesti, hrani in neguje jih zvestoba spomina, ki napolnjuje z minljivostmi vse notranje prostore. Slednji pa niso strogo omejeni, ne ohranjajo le pretekla doživetja, temveč so odprti, celo muhasti, ko razpuščajo zagrenjenosti, ustvarjajo nadležne prepiche in se v notranjosti večkrat pomešajo, nenapovedano menjujejo, včasih nevarno zgnetejo na kupu kot plevel, ki v pomladni razraščenosti prekrije shojne stezice in osami cvetoče travnike.

Na opisano miselno izhodišče obeša avtor svoje vsebine, ki segajo na različna področja. Prehajajo od hude bivanjske stiske do razmišljanj o narodu, od popotniških poročil do pravih molitvenih zapisov, od priložnostnih pisav do opisov političnega delovanja. Spisi delujejo kot razpršeni fragmenti, odtrgani iz linearne življenjske usmeritve, od katere nihajo v srečo ali nesrečo, nikdar pa ne od nje odstopajo. Temeljni bivanjski moto vseh besedil je seveda prežet s svetlim upanjem in z vero, da je vselej mogoče začeti znova.

V prvem vsebinskem sklopu črtic obravnava avtor boleči proces samouničevanja, v katerega je epski subjekt zapadel po izgubi ljubljene osebe, po službeni upokojitvi in po izstopu iz politične arene. Ko odpade zunanja, vidljiva in otipljiva lupina življenja, postane pogled v jedro zastrašljiv, ker se je vanj naselila praznina. Strah spremeni vse v krhkost, nalomi realne položaje in razmiga tudi svetlečo preteklost. Nastopijo tako razočaranja, osamitve, dvomi in brezciljnosti, v razmišljanja se naselita kes in občutek kriv-

de, um postane izmučen in otopel, ko si epski lik v kavo prevečkrat nalije žganje ali ko dolge debate spremljajo odvečni kozarčki in se človek poda na nevarne poti. Odločitev pride nenadoma, pojavi se ob svitu dneva, v ledenem burjastem jutru ob pogledu na prostrano morje in na ribiče, ki plujejo v pristan. Tedaj se v glavnem junaku pojavi želja po vračanju v lepo, čvrsto in zdravo bivanje. Temu sledi zdravljenje in ozdravitev, ko se cilji izjasnijo in dnevi zadobijo spet jutra in večere.

Avtorjevo veselje do življenja se največkrat ujema z doživetji iz zamejske stvarnosti, podkrepjenimi s smotri, ki jih je začrtala zgodovina. Tako nastanejo zapisi, ki so polni narodnega čutenja, v katerih se pisec loteva zamejskega prostora z različnih gledišč. Kot politik se pogreza v razgibanosti volilnega vrveža, kot intelektuallec razmišlja o vrednosti jezika, kot sprehajalec onemi ob izgovorjeni žalitvi do Slovencev, kot zamejski človek se nesebično razdaja s svojim delovanjem v slovenskih tržaških ustanovah za skupno dobro, kot sam ugotavlja. Zamejstvo ne deluje na pisca kot zaprt utesnjen prostor, ki bi s svojo majhnostjo rojeval obsesivnosti, zato ne ukroti svobodnjaške slasti glavnega junaka in ga spodbuja, da odhaja v svet po nova odkritja, v Alghero na srečanje manjšinskih skupin, v Rim na sestanek z ministrovim namestnikom, v Jeruzalem na romanje, v Rusijo na izlet.

Avtobiografska besedila Draga Štokes s svojo razvejanostjo predvsem pa z iskreno izpovedno močjo razkrijejo bogato življenjsko os s širokimi razponi, saj avtor z besedo prehaja od zamejstva do Evrope, od porazov do prenovitev, od drobne zmage na balinarski stezi do pomembnih zadoščenj na političnem področju, od iskrenega prijateljstva do sovaščanov, do znanstev z izjemnimi osebam, kot sta npr. srečanje z Ivanom Trinkom na Trčmunu in klepet na letalu s pisateljem Fulvijem Tomizzo, pa še marsikaj drugega. Skratka do izraza pride predvsem pogum, s katerim avtor svoje življenjske izkušnje zbira, ceni in spoštuje kot bisere na ogrlici, da lahko na zadnjih straneh knjige zapiše:

"Hvala Ti, Stvarnik, da si me ustvaril in postavil na svet na tistem koščku zemlje ob tistem času."

Vilma Purič

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (V. del)

V tretji številki Vestnika je predsednik Slovenske izseljenske zveze gospod I. Kunstelj objavil poziv, v katerem poziva Slovence, ki živijo v izseljenstvu, naj se povežejo in postanejo člani Izseljenske zveze. V pozivu je med drugim vabilo, ki ga delno objavljamo: "S tem se obračamo na vsa slovenska društva in ustanove v tujini, da pristopijo kot člani k zvezi, ki naj bi jih združevala v delu za naslednje cilje: 1. med slovenskimi izseljenci ohraniti in krepiti narodno zavest. 2. podpirati njihovo versko življenje. 3. nuditi jim moralno in materialno pomoč. 4. obveščati svet o Sloveniji in Slovencih, njihovih težnjah in problemih. 5. vzporejati delo slovenskih izseljenskih organizacij v dosego teh namenov."

Knjižnica Dušana Černeteta ima v lasti naslednje številke Vestnika:

1958. štev. 1 (oktober), štev. 2 (december)

1959 štev. 3 (marec), štev. 5 (avgust)

Nikjer nismo mogli ugotoviti, kdaj je list prenehal izhajati.

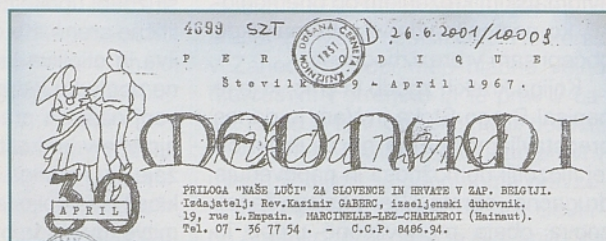
Konec leta 1964 je slovenski izseljenski duhovnik Kazimir Zakrajšek pričel razmnoževati cerkvena oznanila "Med nami", ki je izhajala v Celovcu za Slovence in Hrvate v Zapadni Belgiji. Kmalu pa so podnaslov lističa spremenili v "Priloga Naše luči za Slovence v Zapadni Belgiji". Knjižnica Dušana Černeteta ima zelo nepopolno izdajo te publikacije. Tudi druge knjižnice, kolikor smo jih pregledali, imajo zelo nepopolno zbirko. Verjetno ni nikjer shranjena kompletna izdaja.

Številka 29 A, iz aprila 1967, ki je v posesti naše knjižnice, je posvečena smrti mame slovenskega izseljenskega duhovnika Mirka Kazimirja Gaberca. Na prvi strani lističa je "Odprito pismo rojakom", v katerem se župnik Mirko zahvaljuje za izražena sožalja. Na drugi strani pa so krajše objave slovenskih časopisov (Katoliški glas, Družina, Delo) o pokojni župnikovi mami. Sledijo izjave nekaterih slovenskih izobražencev, med katerimi naj omenimo le slovensko pi-

sateljico Zoro Piščanc, ki je napisala sledeče besede: "Bolj kot smo v letih, bolj občutimo žalost nad ljubljenimi osebami, ki nas zapustijo. Kako težko je, ko človeka zapusti še zadnje ljubljeno bitje – mama. A vendar, če Vam je bila mama v življenju vse, Vam bo sedaj, ko je v bližini Boga, še več pomagala. Gotovo čutite njeno bližino, saj naši rajni so nam bližji, kot pa si moremo misliti. Ta misel naj vas tolaži tudi sedaj, ko so velikonočni prazniki že tu. Ločitev ne bo večna, Kristus nam daje upanje, da bomo vstali in skupaj z našimi dragimi pri njem živeli vekomaj."

Leta 1973 so Slovenci v Zapadni Belgiji proslavljali 25 let slovenske službe božje v Charleroiu. V 95. številki lističa "Med nami" aprila 1973 smo zasledili krajši članek, ki ga tu ponatiskujemo: "Prva služba božja za Slovence je bila v okolici Charleroa na rue Beaumont 76 pri sestrah v Marchienne-au-Pont, na velikonočno nedeljo 28. III. 1948. Slovenci so kapelo napolnili. Tako je zabeležil g. Zdravko Reven, tedaj izseljeniški duhovnik v zapadni Belgiji, v listu Kronika življenja Slovencev okoli krajev Charleroi in Mons. Od tedaj je minilo že 25 let! Prav je, da čim slovesneje praznujemo to 25.letnico slovenske službe božje v Charleroiu in sicer s tem, da se v čim večjem številu udeležimo na veliko noč – 22. aprila – naše velikonočne službe božje v novi "slovenski kapeli". Pristopite tudi k svetemu obhajilu. Verjetno bo med sv. mašo tudi en krst in nekaj otrok bo pristopilo k prvemu sv. obhajilu. Zahvalimo se Bogu, da moremo že 25 let v tujini imeti službo božjo v slovenskem jeziku!"

(dalje)

asimilacija nezadolžen proces, nikoli pa ne naraven."

Kdaj je mogoče ustavljati se asimilaciji, kdaj nemogoče? Kdaj gre res za prisilo, kdaj za zaželeno odtujitev? Nekoč smo pri odločitvah govorili o čistosti namenov...

Zdi se namreč, da je nek osebni pa tudi rodovni ponos osnovni humus, iz katerega rastejo osebnosti. Bili so umetniki z večjim ali manjšim intelektom, z večjo ali manjšo občutljivostjo, z napakami (tatovi, vlačugarji, strahopetci), toda ne bomo našli enega samega, res velikega, ki ne bi čutil do sebe samospoštovanja. Gre za vprašanje časti, ponosa. Nekako v smislu prazničnega voščila slovenskih škofov pred leti Slovencem po svetu, ki naj "ohranjajo naša sveta slovenska in verska izročila, naj se ne ozirajo ne na levo ne na desno, naj bodo samostojni ljudje s trdno hrbtenico". Kaj so to drugega kot sinonimi za osebni ponos in čut za čast?

Vsaj v naših skupnostih po Argentini se je o asimilaciji govorilo samo nekaj let, kmalu so se pojavili pojmi: adaptacija, interkulturacija, transkulturacija, prenarajanje, pretapljanje, integracija, prenaroditev. Zakaj? Ker so se že začeli oglašati prvi skeptični glasovi o rezultatih asimilacije in to prav iz držav z največjim imigrantskim pritokom.

V ZDA so bile stopnice procesa: anglo-conformity, nato melting pot in naposled kulturni pluralizem. Proces se je končal z odkritjem (stvarnost ima pač svojo moč), da bi kazalo, in to

zaradi državnega interesa, priseljencem dati kulturno avtonomijo. Priseljenci naj bi še naprej gojili svoj jezik, svojo kulturo, tako obogatili deželo, ki jih je sprejela. Ponekod so bili ustvarjeni celo posebni državni skladi za financiranje razvoja etničnih skupin. Če je bilo v Kanadi prehod v novo politiko lažje izpeljati, ker je bila v igri tudi taktična poteza anglofonske večine, da si v diskusiji s frankofonskim delom države pridobi simpatije slovanskih priseljencev, zlasti številnih Ukrajincev, pa je, recimo, primer Avstralije povsem drugačen. Razni naši rojaki, ki so aktivno vstopili v avstralsko politiko (eden, Miša Lajović, je postal celo senator), so pokazali vladi nekaj, kar je bilo sicer znano tudi v ZDA: da sta namreč asimilacija in mladostna kriminaliteta povezani. Zadeva je bila toliko važnejša, ker je bila Avstralija po Izraelu država, ki je po drugi svetovni vojni sprejela največ priseljencev. Že l. 1975 je neki drugi rojak v Avstraliji (Vladimir Menart), ko je postal svetovalec vladnega izvedenca za izseljence, napisal poročilo o avstralskem šolstvu in v tem je bilo rečeno, da politika pametne integracije, ki naj nadomesti asimilacijo, zahteva uresničitev šolskega sistema, pri katerem "morajo etnične manjšine imeti pravico in možnost ohranitve svojega jezika kot živega jezika vzporedno z angleščino", zahteva šolski sistem, "v katerem se bodo otroci etničnih manjšin učili svoj jezik ne kot tuj jezik, temveč kot materski jezik. To ni samo pravica etnične manjšine, temveč nujnost za razvoj usklajene osebnosti namesto lažne integracije."

za smeh in dobro voljo

"Natakar, jaz sem že preveč spil! Prosim, prinesite mi kaj, da se bom streznil!"

"V redu! Takoj vam bom prinesel račun!"

Ko se vrnemo s počitnic, smo tako polni moči, da radi takoj primemo za delo. In ker smo takrat tudi brez denarja, moramo na delo...

- Zakaj si pa naročil dve polovični porciji?

- Zdravnik mi je priporočil, naj jem večkrat, a po malem.

"Kdo od vas mi lahko pove kakšno zimzeleno rastlino?" vpraša učiteljica biologije svoje učence.

"Globoko zamrznjena špinaca!" se veselo oglasi Gorazd.

listnica uprave

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na drago, nepozabno Ano Gino Pertot daruje Ksenija Levak vd. Budal 50,00 € za Mladiko.

Ob obletnici smrti predrage Nadje Jevnikar darujeta Zorka in Hilarij Rolih 149,25 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

NOVOSTI

Mzaložb MLADIKA

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

DS

II 117 986 2007

920072021,2/3

COBISS

Zorko Simčič
RIMSKE ZGODBE
RACCONTI ROMANI

12,00 €

Majda Artač Sturman
RAPSODIJA O
GORIŠKEM
SLAVČKU

27,00 €

Anamarija Volk Zlobec - Magda Starec Tavčar
ŠTIRI ZGODBICE
IZPOD ODEJE

ZORKO SIMČIČ

RIMSKE ZGODBE

RACCONTI ROMANI

12,00 €

MLADIKA Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307 • e-mail: urednistvo@mladika.com